

Eva Mittermaier och Stefan Törnqvist

Årsrapport 2001 för FOI:s forskning inom Försvars- och säkerhetspolitik

Utgivare Totalförsvarets Forskningsinstitut - FOI FOI, Marknadsenheten 172 90 Stockholm	Rapportnummer, ISRN FOI-R--0347--SE	Klassificering Användarrapport
	Forskningsområde 1. Försvar- och säkerhetspolitik	
	Månad, år Februari 2002	Projektnummer IS102
	Verksamhetsgren 1. Forskning för regeringens behov	
	Delområde 11 Försvarsforskning för regeringens behov	
Författare/redaktör Eva Mittermaier Stefan Törnqvist	Uppdragsgivare Försvarsdepartementet m fl	
	Projektledare	
	Tekniskt och/eller vetenskapligt ansvarig	
Rapportens titel Årsrapport 2001 för FOI:s forskning inom Försvars- och säkerhetspolitik		
Sammanfattning Årsrapporten redovisar behandlade frågor och forskningsmål, aktiviteter, framkomna resultat och slutsatser, kunskapsspridning, nytta och effekter för kunden, förekomst av internationella avtal, samt eventuell fortsättning för respektive projekt. Projekten redovisas under programmen Säkerhetspolitisk utveckling, Teknik, politik och industri, Europeisk krishantering och internationella operationer, Ledning av totalförsvaret samt Samhällets risk och krishantering. Huvuddelen av rapportens innehåll hänför sig till Försvarsdepartementets anslag "Forskning för regeringens behov", men även enstaka beställningar från exempelvis Utrikesdepartementet redovisas.		
Nyckelord Försvarspolitik, säkerhetspolitik, hot, risker, internationella operationer, krishantering, materielförsörjning		
Övriga bibliografiska uppgifter	Språk Svenska	
ISSN	Antal sidor: 57 s. Bilaga 3 s.	
Distribution enligt missiv	Pris: Enligt prislista Sekretess	

Issuing organization FOI – Swedish Defence Research Agency Program Office 172 90 Stockholm	Report number, ISRN FOI-R--0347--SE	Report type Annual report
	Research area code Defence and Security Policy	
	Month year February 2002	Project no. IS102
	Customers code Policy Support to the Government	
	Sub area code Policy support to the Government (Defence)	
Author/s (editor/s) Eva Mittermaier Stefan Törnqvist	Sponsoring agency Ministry of Defence a. o.	
	Project manager	
	Scientifically and technically responsible	
Report title (In translation) Annual Report 2001 on FOI's Research on Defence and Security Policy		
Abstract The report presents the projects of the research area; their issues and targets, activities, results and conclusions, dissemination of knowledge, usefulness and effects for the customer, use of international agreements and any continuation of the respective project. The projects are described under the following headings: Security policy studies, Technology, policy and industry, European crisis management and international operations, Studies of command and control of total defence and Risk and crisis management in society. The main part of the content of this report is related to the Ministry of Defence appropriation to FOI, but also some separate commissioned projects are described, e. g. from the Ministry of Foreign Affairs.		
Keywords Defence policy, security policy, risks, threats, international operations, crisis management, armaments acquisition		
Further bibliographic information	Language Swedish	
ISSN 1650-1942	Pages 57 p. Encl 3 p.	
	Price acc. to pricelist Security classification	

INNEHÅLLSFÖRETECKNING

1. FORSKNING SOMRÅDETS OMFATTNING OCH INRIKTNING	7
2. BESKRIVNING AV PROGRAMMEN INOM FORSKNING FÖR REGERINGENS BEHOV	7
2.1 SÄKERHETSPOLITISK UTVECKLING	7
2.2 TEKNIK, POLITIK OCH INDUSTRI	8
2.3 EUROPEISK KRISHANTERING OCH INTERNATIONELLA INSATSER	8
2.4 LEDNING AV TOTALFÖRSVARET	9
2.5 SAMHÄLLET'S RISK- OCH KRISHANTERING	9
3. DEN NATIONELLA OCH INTERNATIONELLA UTVECKLINGEN INOM OMRÅDET	10
4. PROJEKTIVISA BESKRIVNINGAR AV GENOMFÖRD VERKSAMHET INOM FORSKNING FÖR REGERINGENS BEHOV	
4.1. RYSK UTRIKES-, FÖRSVAR- OCH SÄKERHETSPOLITIK (RUF)	11
4.2. NÄROMRÅDET	12
4.3. ASIEN	13
4.4. STÖD FÖR BESLUT	14
4.5. FÖRSVARSSÄTTSNINGARNAS UTVECKLING	15
4.6. ASPIRANT VID SI	16
4.7. EUROPEISK SÄKERHET OCH TRANSATLANTISKA FÖRÄNDRINGAR	17
4.8. SÄKERHETSPOLITIK OCH NBC-VAPEN	18
4.9. SÄKERHETS- OCH TEKNIKPOLITIK	20
4.10. TEKNIKUTVECKLING OCH HOTBILD	22
4.11. FÖRSVARSSINDUSTRI I FÖRÄNDRING (FIND)	24
4.12. FÖRSVARSSSEKTORNS INDIREKTA MILJÖPÅVERKAN	25
4.13. NYA PARADIGM FÖR TEKNOLOGISTRATEGIER	27
4.14. SÄKERHET I NÄTVERKSSAMHÄLLET (SINS)	28
4.15. EUROKRIS	31
4.16. LÅGNIVÅKONFLIKTERS OPERATIVA OCH TAKTISKA NATUR (LOPETAN)	34
4.17. INTERNATIONELLA OPERATIONER – STÖD OCH ANALYS	35
4.18. KRISHANTERING/ESDP - DEN CIVILA DIMENSIONEN	36
4.19. TOTALFÖRSVARETS OPERATIVA FÖRMÅGA (TOF)	37
4.20. OPERATIONSANALYTIKER FÖ/MIL	38
4.21. METODER FÖR VERKSAMHETSSTYRNING	39
4.22. LEDNINGSÖVNINGAR	41
4.23. SÄKERHET I ETT FÖRÄNDERLIGT SAMHÄLLE	41
4.24. STRUKTURER FÖR KRISHANTERING	42
4.25. NATIONELLT ANSVAR VID SVÅRA PÅFRESTNINGAR	43
4.26. NÄTVERK FÖR HOT- OCH RISKFORSKNING (RISKNET)	44
4.27. BEFOLKNINGSSKYDD	45
4.28. NBC-ARBETSGRUPP	46
4.29. SEKR. FÖR SAMORDNING AV FORSKNING KRING NYA HOT OCH RISKER	46
5. PROJEKTIVISA BESKRIVNINGAR AV GENOMFÖRD VERKSAMHET INOM ÖVRIGA BESTÄLLNINGAR FÖR UTRIKESDEPARTEMENTET	
5.1 LETTISK KRISHANTERING	47
5.2 MILITÄRPOLITISKT STÖD TILL UTRIKESDEPARTEMENTET/EP	48
5.3 RUSTNINGSKONTROLL OCH ROBOTFÖRSVAR	48
5.4 BORDER MANAGEMENT BULGARIEN OCH RUMÄNIEN	50
5.5 RYSK CW-DESTRUKTION	50
5.6 ANALYTIKER PÅ UTRIKESDEPARTEMENTET	52
5.7 GRANSKNING AV OSSE-DATA	53
5.8 ESDP	53

6. PROJEKTVISA BESKRIVNINGAR AV GENOMFÖRD VERKSAMHET INOM ÖVRIGA BESTÄLLNINGAR FÖR FÖRSVARSDPARTEMENTET	
6.1 MEDVERKAN I UTREDNING OM MATERIALFÖRSÖRJNING	54
7. PROJEKTVISA BESKRIVNINGAR AV GENOMFÖRD VERKSAMHET INOM ÖVRIGA BESTÄLLNINGAR FÖR FÖRSVARSHÖGSKOLAN	
7.1 UNDERVISNING	55
8. PROJEKTVISA REDOVISNINGAR AV GENOMFÖRD VERKSAMHET INOM ÖVRIGA BESTÄLLNINGAR FÖR SVENSKA INSTITUTET	
8.1 RULE OF LAW, RECHTSTAATLICHKEIT AND SOCIETY IN THE BALTIC SEA REGION	56
9. RAPPORTER OCH ANNAN KUNSKAPSÖVERFÖRING (bilaga med sidnr 1-3)	

1 Forskningsområdets omfattning och inriktning

FOIs forskningsområde "Försvars- och säkerhetspolitik" omfattar ett anslag (Forskning för regeringens behov, även benämnt samlingsbeställning) samt enstaka uppdrag.

Därmed påverkas verksamheten inom forskningsområdet huvudsakligen av de behov som föreligger hos regeringen och Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) vad avser "Forskning för regeringens behov" och som uttrycks i regleringsbrev och regeringskanslibeslut.

FOIs¹ regleringsbrev anger att "Forskning för regeringens behov" har som mål att långsiktigt stödja utformningen av svensk försvars- och säkerhetspolitik (Fö2001/2821/EPS, den 13 december 2001).

Den närmare inriktningen av "Forskning för regeringens behov" beslutades i ett regeringskanslibeslut av chefen för Försvarsdepartementet (Fö2001/2374/MIL, den 18 januari 2002). FOI har under 2001 bedrivit 30 projekt inom "Forskning för regeringens behov" inom följande program:

- säkerhetspolitisk utveckling
- teknik, politik och industri
- europeisk krishantering och internationella operationer
- ledning av totalförsvaret
- samhällets risk- och krishantering

"Forskning för regeringens behov" uppgick år 2001 till 39 295 kkr. För året budgeterades även anslagssparade medel uppgående till 2 508 kkr, d.v.s. sammanlagt 41 803 kkr.

¹ I denna rapport används huvudsakligen beteckningen FOI, även när syftningen hänvisar till myndigheten FOA, som upphörde 2000-12-31.

Under 2001 har 41 795 kkr bokförts på detta anslag.²

Utöver den s.k. samlingsbeställningen har enstaka uppdrag genomförts, huvudsakligen för Utrikesdepartementet.

2. Beskrivning av programmen inom Forskning för regeringens behov

Nedan beskrivs programmen inom "Forskning för regeringens behov". Resultaten i detalj redovisas under respektive projekt i kapitel 4.

2.1. Säkerhetspolitisk utveckling

Programmet "Säkerhetspolitisk utveckling" syftar till en övergripande förståelse för den säkerhetspolitiska utvecklingen i den omvärld som närmast påverkar svensk säkerhet. Programmet syftar också till att ge underlag till övriga programs verksamhet.

FOI har analyserat förutsättningarna för utveckling av den ryska militära förmågan i ett tioårsperspektiv. Arbetet med att utveckla metodik för tidig varning har fortsatt.

Studier har också bedrivits vad gäller utvecklingen inom europeisk säkerhetspolitik, framförallt inom det baltiska närområdet.

Omorienteringen inom amerikansk säkerhetspolitik har analyserats, där närvaron i Europa, kopplat till RMA (Revolution in Military Affairs) och robotförsvaret, varit en central fråga.

² Per den 31 december 2001.

Den säkerhetspolitiska utvecklingen i Syd- och Centralasien har studerats.

Uppföljningen av andra länders försvars-satsningar, bearbetning av statistiska uppgifter och uppbyggnad av databaser har fortsatt under 2001.

FOI har under år 2001 haft en operationsanalytiker tjänstgöringsplacerad vid Försvarsdepartementets enhet för säkerhetspolitiska och internationella frågor.

Projekten inom programmet har bidragit till studien om konsekvenserna av terrorist-attackerna den 11 september 2001.

Programmet har upparbetat 12 330 kkr.

2.2. Teknik, politik och industri

Programmet "Teknik, industri och politik" syftar till att ge en övergripande förståelse för teknik- och teknologirelaterad utveckling i samhället och näringsliv och koppla detta till försvars- och säkerhetspolitiska behov och risker.

Under 2001 avslutades Materiel-försörjningsutredningen till vilken FOI lämnade väsentligt stöd mot bakgrund av den sedan tidigare utvecklade kompetensen inom försvarsindustrifrågor och evolutionär utvecklingsmetodik. Specifikt har industristrukturen i USA och Europa, ömsesidiga beroenden, globaliseringens påverkan på försvarsindustrin, samt värderingsmetodik studerats.

Inom miljöområdet har olika miljösystemanalytiska verktyg och deras användningsområden inom försvaret studerats.

Värderingen av säkerhetspolitiska aspekter av NBC-hotet har fortsatt att bidra till uppbyggnaden av en bred kompetens inom

området massförstörelsevapen inom FOI.

Säkerhetspolitiska aspekter av hot mot den informationstekniska infrastrukturen har också studerats, särskilt samverkan över nationsgränser och mellan privat och offentligt sektor.

Den tekniska utvecklingens konsekvenser för den framtida hotbilden har studerats med brett deltagande från hela FOI.

Under 2001 startade ett nytt projekt med syfte att studera teknisk politik som ett säkerhetspolitiskt, strategiskt verktyg.

Programmet har upparbetat 11 986 kkr.

2.3. Europeisk krishantering och internationella insatser

Programmet "Europeisk krishantering och internationella operationer" syftar till att ge förståelse för Europeiska unionens framväxande säkerhets- och försvarspolitik (ESDP), inklusive civil och militär krishantering, samt att studera former för internationella operationer och de förutsättningar som dessa bedrivs inom, både ur ett säkerhetspolitiskt och ur ett militärt perspektiv.

FOI har under året bildat en brett sammansatt kompetensgrupp om ESDP. Inom Forskning för regeringens behov berörs bl.a. projekten "EUROKRIS" se avsnitt 4.15 "Europeisk säkerhet och transatlantiska förändringar" 4.7 samt "ESDP - den civila dimensionen" 4.18. Ett nära verksamhetsmässigt och personellt samarbete upprätthålls mellan dessa projekt. Syftet är bland annat att skapa en kritisk massa av projekt som kompletterar varandra kompetensmässigt men också utgör ett naturligt centrum för svensk analys och forskning kring ESDP.

Ett aktivt stöd har lämnats till Forsvarsdepartementet avseende det svenska ordförandeskapet inom den Europeiska unionen i fråga om militär och civil krishantering.

I internationella insatser har Sverige tidigare ställts och kommer i framtiden att ställas inför beslutssituationer och överväganden vi i stort sett saknar erfarenhet av. FOI har därför studerat strategiska och säkerhetspolitiska faktorer som underlag för statsmakternas beslut och policyinriktning för svenskt deltagande i internationella insatser.

Därtill krävs förståelse för vilka grundläggande, övergripande förutsättningar som måste föreligga för att lyckas med en intervention i en inomstatlig våldsam konflikt. Därför har även nya typer av hot, såväl av teknisk som annan natur, som insatta förband kan möta, studerats.

Projekten inom programmet har bidragit till den s.k. snabbstudien om konsekvenserna av terroristattacker mot New York och Washington, DC.

Programmet har upparbetat 5 980 kkr.

2.4. Ledning av totalförsvaret

Programmet "Ledning av totalförsvaret" syftar till att stödja regeringen och Regeringskansliet (Forsvarsdepartementet) i utvecklingen av instrument för att utöva sin ledningsroll samt styra de under Forsvarsdepartementet hörande myndigheterna.

FOI har studerat formerna för försvarsplaneringen i en rad aspekter:

- Regeringens styrning av Forsvarsmakten,

- Materieförsörjningen på medellång sikt,
- Militära strategier för att uppnå nationella mål.

Som stöd för den ekonomiska styrningen av materieförsörjningen har även nya ekonomiska modeller för finansiering av materiel studerats.

En senior operationsanalytiker har placerats som direktstöd till Forsvarsdepartementets enhet för militära frågor.

Stöd till den regeringskansligemensamma ledningsövningen har givits.

Programmet har upparbetat 6 628 kkr.

2.5. Samhällets risk- och krishantering

Programmet "Samhällets risk- och krishantering" syftar till att studera risk- och krishantering i det civila samhället med avseende på tider av krig, svåra påfrestningar och andra kriser för det svenska samhället.

Resultaten av en tidigare studie om sårbarhet i teknisk infrastruktur till följd av antagonistiska hot har spridits vid ett antal seminarier.

FOI har fortsatt en analys av den förmåga som myndigheter besitter för att kunna hantera svåra påfrestningar på samhället i fred samt vilka typer av åtgärder som myndigheterna behöver vidta för att förbättra denna förmåga. I ett internationellt perspektiv har den övergripande, nationella ledningen i samband med extraordinära händelseutvecklingar studerats för ett antal andra europeiska länder.

Stöd har lämnats till Sårbarhets- och

säkerhetsutredningen samt till den kommande propositionen om civil beredskap.

Befolkningens situation har belysts genom studier om andningsskydd samt befolkningsskydd.

FOI har även fortsatt fungerat som plattform för fortsatt informationsspridning i forskning inom detta område i form av en webbplats på Internet.

FOI har bemannat sekretariatet för samverkansgruppen kring forskning kring nya hot och risker, samt NBC-arbetsgruppen, båda vid Forsvars-departementet.

Projekten inom programmet har bidragit till studien om konsekvenserna av terroristattacker mot New York och Washington, DC.

Programmet har upparbetat 4 871 kkr.

3. Den nationella och internationella utvecklingen inom området

Den försvars- och säkerhetspolitiska utvecklingen har varit dynamisk under 2001. Ett antal händelser har i hög grad påverkat FOIs eget arbete under 2001.

Mest dramatisk har terroristattacken mot Washington, DC och New York den 11 september och händelserna i dess följd varit.

Omedelbart efter terrorattackerna genomförde FOI en snabbstudie av händelserna och deras konsekvenser. Ett antal aspekter behandlades: storskalig terrorism, attackernas syfte, USAs beslutssituation samt kort- och långsiktiga strategi, antiterroristkoalitionen och förändringar i det internationella systemet,

konsekvenser för EU, ESDP och Sverige, stabiliteten i Sydasien, internationella ekonomiska konsekvenser, slutsatser rörande samhällets säkerhet och beredskap m.m.

Snabbstudien linjerade upp de väsentliga dimensionerna i problembilden samt gjorde en preliminär analys av de ingående faktorerna. Studien tillhandahöll en tidig men efter förhållandena relativt genomarbetad analys på vilken preliminära slutsatser kunde baseras, rörande såväl konsekvenser på det internationella och europeiska planet som vad avser sårbarhets- och beredskapsfrågor.

Studien rapporterades redan den 24 september till Forsvarsdepartementet. Därutöver publicerades den också i elektronisk form på FOI hemsida. Kostnaderna belastade de ordinarie projekten inom Forskning för regeringens behov.

Hösten 2001 presenterade regeringen sin försvarsproposition för försvarsbeslutsperioden 2002-2004. En rad projekt har under året berörts i fråga om att lämna underlag till utformningen av denna proposition, bl.a. vad avser materiel- och teknologiförsörjning där materiel- och försvarsforskningsutredningen varit vägledande.

I början av 2002 presenterar även regeringen en försvarsproposition om den civila beredskapen, till vilken FOI även bidragit.

Under det första halvåret 2001 var Sverige ordförande i den Europeiska unionen. Huvudsakligen projektet "EUROKRIS", men även projektet "ESDP – den civila dimensionen" berördes av detta.

4 Projektvisa beskrivningar av genomförd verksamhet inom Forskning för regeringens behov

Säkerhetspolitisk utveckling

4.1 Rysk utrikes- försvars- och säkerhetspolitik (RUFS)

(A1101)

Projektledare: Jan Leijonhielm,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Ett övergripande forskningsmål är att göra en bedömning av Rysslands militära potential i ett tioårsperspektiv inför de svenska försvarsbesluten och säkerhetspolitiska kontrollstationerna. Under de perioder då en sådan forskning inte är aktuell, sker en fördjupning inom andra relevanta områden.

Under 2001 har sålunda rysk militär FoU studerats och en rapport i detta ämne har överlämnats i utkastform under december 2001. Rapporten har försenats något genom deltagande i studien av konsekvenserna av terroristangreppen mot USA. I övrigt har situationen i Kaliningrad och de rysk-georgiska relationerna studerats.

Samtliga studier är av kunskapsuppbyggande karaktär. Avtappning sker på sedvanligt sätt genom rapporter, föredragningar, seminarier och artiklar. Projektet har pågått sedan 1997, i sin nuvarande form sedan 2000.

Genomförda aktiviteter

Projektdeltagarna har deltagit i flera internationella konferenser och gjort aktiva insatser i Tokyo, Helsingfors, Moskva, Paris, Warszawa, Oslo, Zürich, Berlin, Umeå och Mölle.

Rapportseminarier kring ovan beskrivna ämnen har skett inom FOIs ram. Seminarier med utländska och svenska föreläsare i främst Rysslandsorienterade ämnen har arrangerats under året. Därutöver har projektdeltagarna deltagit i referens- och arbetsgrupper vid Högkvarteret, Försvarsdepartementet m fl organisationer, bl.a. med flera föredragningar för departementsledningen.

I samarbete med Försvarshögskolan har ett förslag till en högre svensk underrättelseutbildning utarbetats.

Projektet har samverkat med projektet "Närområdet", avsnitt 4.2.

Framkomna resultat/slutsatser

En övergripande slutsats är att Ryssland börjar lämna sin svaghetsperiod och i flera avseenden blivit en allt mer inflytelserik aktör i internationella sammanhang.

Demokratiutvecklingen inger dock oro. Ett närmande till väst, delvis påskyndat av terroristattacken mot USA och det ryska ställningstagandet, kan leda till en mer stabil tillväxt inom ekonomin samt en gradvis militär återhämtning. Studier av FoU samt militära och politiska förhållanden pekar dock på en mycket långsam återtagningsprocess.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning och förankring hos kunden har skett genom föredragningar och rapportseminarier. Därutöver har flera möten ägt rum mellan handläggare och annan relevant personal på Försvarsdepartementet för att diskutera studiernas mål och innehåll. En större krets har bibringats delar av forskningsresultaten via FOI-tidningen "Framsyn" och ett flertal i artiklar i svensk och internationell fackpress.

Projektet har under året författat ett omfattande specialnummer av "Framsyn" om den ryska utvecklingen.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Den i särklass största nyttan torde vara som underlag för de säkerhetspolitiska bedömningar Forsvarsberedningen genomför inför försvarsbeslut och säkerhetspolitiska kontrollstationer. Därutöver har framhållits den nytta man har genom grundliga studier i relevanta frågor som en bas för beslutsfattande samt den uppslagsfunktion de större studierna om rysk militär förmåga har.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete.

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet föreslås fortsätta med samma mål som tidigare.

4.2 Närområdet

(A1102)

Projektledare: Bengt Andersson,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet har under året arbetat med två större studier; baltisk försvarbarhet respektive konsekvenser av en eventuell NATO-utvidgning till Baltikum.

Därutöver har en mindre studie av möjligheter till tidiga insatser i internationella konflikter genomförts.

Genomförda aktiviteter

Studien av baltisk försvarbarhet har byggt på metoder av den typ som tillämpats inom svenska försvaret i bl.a. perspektivplanestudier. Kunskaper från bl.a. FoRMA-projektet har också kommit till användning (FoRMA-projektets verksamhet redovisas inte i denna årsrapport).

Målet har varit att undersöka om de baltiska länderna kan skapa försvar som, genom att skapa fördröjning och ge förluster vid ett angrepp, kan avhålla omgivande stater från angrepp med hänsyn till risken för ett avgörande internationellt ingripande. I studien har beaktats kända stödåtgärder från omvärlden i form av materiel, utbildning mm. I denna omgång har studien fokuserat på Lettland.

Den andra studien, som gällt den säkerhetspolitiska utvecklingen i Östersjöregionen, har koncentrerats på frågan om konsekvenser av en eventuell NATO-utvidgning till regionen. Studien har genomförts som en *what if* studie, d.v.s. studiegruppen har utgått från ett antal möjliga fall, t.ex. att alla baltiska stater kommer med i NATO, och därefter diskuterat säkerhetspolitiska och militärstrategiska konsekvenser för regionen utan att göra någon bedömning av sannolikheten för aktuellt alternativ.

Genom att gå igenom huvudalternativet för möjliga utvidgningsalternativ (inklusive fallet ingen utvidgning) ger studien en bild av vilken möjlig bredd av utfall som utvidgningsprocessen kan ge. Mot denna bakgrund har det sedan varit möjligt att diskutera för- och nackdelar med baltiskt NATO-medlemskap. Studien har genomförts i samverkan med RUFs-projektet (se 4.1).

Inom projektet har också genomförts ett antal möten och seminarier med norska och finska kollegor. Dess möten har fokuserat på internordiska frågor men har också givit värdefulla synpunkter som tillvaratagits i de ovannämnda studierna.

Framkomna resultat och slutsatser

Utfallet av den första delstudien har varit att det finns goda möjligheter att skapa försvarbarhet. Detta är i sig ett viktigt

ingångsvärde för såväl svenska stöd-åtgärder som för de baltiska staternas dialog med NATO inför kommande utvidgningsförhandlingar.

Kunskapsspridning

Delstudierna har redovisats för uppdragsgivaren. Ett antal artiklar för internationella tidskrifter har genererats och publicerats ur denna studie.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet fortsätter under 2002.

4.3 Asien

(A1104)

Projektledare: Ingmar Oldberg (januari t.o.m. oktober), Ingolf Kiesow (november och december)

FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Asienprojektet uppdaterar tidigare genomförda studier bl.a. under 1993. Studierna fokuseras på asiatiska regionala perspektiv, nya vapensystem och konflikt-förebyggande möjligheter samt konkurrens om olja och gas. Syftet är huvudsakligen kunskapsavtappande.

Studien sker i samverkan med Utrikesdepartementet genom gemensamt utnyttjande av personal.

Genomförda aktiviteter

Studier har under 2001 genomförts och avrapporterats eller är under avrapportering om Kinas WTO-anslutning och dess säkerhetspolitiska verkan, robotförsvar i Asien, Taiwanfrågan och frågan om Sydkinesiska havet, Centralasien och hotet från söder, Rysslands intressen i Asien och kärnvapenbalansen i Sydasi en.

Framkomna resultat och slutsatser

Terroristattackerna den 11 september 2001 gjorde att världspolitiken förändrades genom USAs tillskapande av "den stora alliansen" mot terrorism, i synnerhet Al Quaida och det nätverk som verkade från Afghanistan. Även svensk säkerhet berörs av den terrorverksamhet som har utgått från rörelser med tillflykt i Afghanistan. Nu befaras de kunna flytta till andra länder i Centralasien.

USAs robotförsvar tillkommer huvudsakligen med länder i Östasien i åtanke, men påverkar även Ryssland och NATO-länderna. USA och dess allierade i västra Stilla havet står i ökande grad i motsatsställning till Kina. USA har också kommit att engageras militärt "i Kinas rygg" i Centralasien. Att Kina och Taiwan har accepterats som medlemmar av WTO verkar å andra sidan i konfliktförebyggande riktning.

Kunskapsspridning

Seminarier har hållits inom projektets ram avseende de utgivna rapporterna. Föredrag har hållits för Försvarshögskolan, Stillahavscentret vid Stockholms universitet och flera föreningar, deltagande i möten och föredragningar har skett på Högkvarteret.

Framträdanden i debatter och intervjuer har skett i TV och i radio. Studien om Kina och WTO har använts av Utrikesdepartementet för en pamflett. En sammanfattning av de säkerhetspolitiska studierna om Asien publicerades av Försvarsdepartementet i Försvarsberedningens skriftserie.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Medvetande och kunskaper skapas hos Regeringskansliet om hur effekter av säkerhetspolitiken i Asien berör Sverige exempelvis konflikten mellan USA, Taiwan och Kina, Kashmirkonflikten och

Koreafrågan likaså, liksom Centralasien och kampen mot narkotika och terrorism. Det gäller också förståelsen för robotförsvarets konsekvenser för Asien, vilket snabbt kan komma att beröra även Sverige.

Projektet har även medverkat till inriktning av studier avseende Asien på Utrikesdepartementet.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Under 2002 avses studier utföras om Indien och Pakistan samt Kashmirfrågan, vidare efterfrågan och tillgång på olja och gas i Asien samt konkurrensen med Europa och slutligen möjligen rörande Irak som säkerhetspolitiskt problem. Därefter avses studier ägnas åt Koreafrågan och Japans roll i västra Stilla havet. Förändringar kan påverka planeringen, i synnerhet kan det bli aktuellt att syssla med frågor om Sydostasien.

4.4 Stöd för beslut (A1105)

Projektledare: Jan Leijonhielm
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet syftar till att studera och utveckla tidiga varningssystem i relation till potentiell oönskad utveckling i omvärlden, att genom referensgrupper försöka identifiera tidig sådan utveckling, att följa internationell forskning och undervisning inom området samt att delta i eller följa internationella organ och institutioner som aktivt fungerar som tidiga varningsklockor. Projektet är kunskapsuppbyggande och avtappande.

Genomförda aktiviteter

Under året har referensgrupperna haft tre arbetsmöten. Kompletterande arbete har gjorts på en förteckning över utbildningsanstalter där utbildning i early warning metodik pågår.

Därutöver har en rapport skrivits inom projektet som berört rysk ekonomisk säkerhetspolitik, ett viktigt element i den ryska mobiliseringsplaneringen och därigenom indirekt också en tidig varnings-signal. Dessutom har en halvdagskonferens i samarbete med Utrikespolitiska institutet rörande vilse-ledning genomförts med ca 45 deltagare från statsförvaltning, industri och universitet. En fortsättning på tidigare samarbete med RAND har diskuterats med denna organisation. Ett samarbete med forskare från Lunds universitet har inletts.

Framkomna resultat/slutsatser

Slutsatsen av årets aktiviteter är att någon anledning till fördjupade studier till följd av oroande utveckling i vårt när-område inte föreligger. Däremot kan konstateras att i den ryska militärdoktrinen från 2000 förespråkas en återgång till en form av mobiliseringsekonomi. Några synbara effekter av doktrinen har dock ännu inte kunnat konstateras.

Kunskapsspridning

Projektet riktar sig i hög grad till Regeringskansliet och någon spridning till allmänheten har inte gjorts. Uppläggning och resultat av studier har diskuterats vid möten med handläggare på Forsvarsdepartementet.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektet utgör ett viktigt inslag i anpassningsstrategin som beslutsunderlag och har också av uppdragsgivaren hänvisats till som ett användbart verktyg, förutom den uppföljning man får av tillämpad tidig varningsmetodik. Eftersom projektet i omfång är litet, får också

kunden en stor delnytta genom att hålla sig à jour med forskning och genom att, i form av en yttre referensgrupp, kunna utnyttja svensk kompetens inom ett viktigt område så gott som kostnadsfritt.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete
Förekommer inte.

Fortsättning
Projektet föreslås fortsätta under 2002.

4.5 Försvarssatsningarnas utveckling
(A1106)
Projektledare: Bengt-Göran Bergstrand
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål
Syftet med verksamheten är att öka berörda svenska myndigheters kunskap om hur andra länders försvarssatsningar utvecklas.

Studier av andra länders försvarssatsningar har sedan mitten av 1970-talet ägt rum vid FOI, och studierna ska därför snarast ses som en pågående omvärldsbevakningsverksamhet. Därutöver medges vissa specifika analyser och sammanställningar.

Genomförda aktiviteter
Projektet samlar kontinuerligt in olika uppgifter och bearbetar sedan dessa inom ramen för de databaser som byggs upp och ständigt uppdateras. Uppgiftsinsamlandet och bevakningen täcker både information om olika länders försvarssatsningar och deras ekonomiska utveckling. För denna typ av omvärldsbevakning är kontinuiteten i arbetet av stor betydelse. Kärnan i verksamheten är den elektroniskt lagrade informationen, som sedan kan användas för olika slag av avtappningar och avrapporteringar.

- Snabbt besvara plötsligt uppkomna frågeställningar hos Försvarsdepartementet, men även hos t.ex. Utrikesdepartementet, Högkvarteret och Försvarshögskolan.
- Medverkan i olika typer av studier, t.ex. åt Försvarsberedningen.
- Sammanställningar av länders försvarssatsningar i form av promemorior och öppna arbets-rapporter.
- Analys av OSSE-data (se vidare projekt åt Utrikesdepartementet "Granskning av OSSE-data").

Framkomna resultat/slutsatser

Allmänt gäller att många länder minskade sina försvarsutgifter efter det kalla krigets slut, men att denna trend bröts år 1999. Sedan dess antingen bibehåller ett flertal länder sina försvarssatsningar på en oförändrad nivå eller ökar dem. Detta innebär dock inte att de europeiska länderna skulle ha tillräckliga resurser för att utveckla en "europeisk försvarsidentitet", inte heller att satsningarna är av sådant slag som bäst skulle gynna en sådan identitet.

Denna allmänna iakttagelse grundas således på en analys av den försvarsekonomiska utvecklingen i ett stort antal länder.

Kunskapsspridning

Så gott som alla avtappningar dokumenteras och har distribuerats i utskriften form eller som datafiler till regeringskansli, berörda myndigheter och andra länder. Se i övrigt projekt 5.7.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Kunskap om hur andra länders försvarssatsningar utvecklas är av stor betydelse för den allmänna omvärldsbevakningen, både i

fråga om olika tänkbara hotbilds-utvecklingar men också för att kunna jämföra svenska försvarssatsningar med andra länders.

Projektet bidrog bl.a. till Försvarsberedningens säkerhetspolitiska rapport "Gränsöverskridande sårbarhet - Gemensam säkerhet".

Därtill har bl.a. press- och informationsenheten vid Försvarsdepartementet haft nytta av de databaser som byggts upp, vid förfrågningar från media och andra intressenter.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet planeras fortsätta under 2002. Inmatning av NATO- och OSSE-statistik kommer att fortsätta som tidigare, och under 2002 kommer en uppdaterad sammanställning över NATO-ländernas försvarspolitik och försvarssatsningar att publiceras (av kostnadsskäl främst i elektronisk form).

4.6 Aspirant vid SI (A1108)

Projektledare: Jan Frelin
FOI Försvarsanalys.

Behandlade frågor och forskningsmål

Det övergripande projektmålet och den förväntade effekten för kunden är att på lång sikt öka en operationsanalytikers kompetens inom säkerhets- och försvarspolitik samt Regeringskansliets arbetsformer. Genom ett rotationssystem av aspiranter överförs den erhållna kunskapen till FOI. En förväntad positiv effekt är direkt knuten till aspirantens fortsatta verksamhet inom FOI.

Projektets långsiktiga mål uppnås huvudsakligen genom att den enskilde aspiranten aktivt deltar i den verksamhet som bedrivs vid Försvarsdepartementets enhet för säkerhetspolitiska och internationella frågor (SI).

På kort sikt är målet att öka den enskildes kunskaper inom försvars- och säkerhetspolitik samt intresset för dessa frågor. Genom ett aktivt deltagande i verksamheten breddas inte bara den enskildes säkerhetspolitiska perspektiv utan även SIs genom direkt stöd till enhetens verksamhet.

Genomförda aktiviteter

Projektledaren har under året tjänstgjort vid fredsfrämjandegruppen på Fö/SI. Uppgifterna har berört hanteringen av erfarenheter från fredsfrämjande insatser, bedömningen av hot mot fredsfrämjande insatser samt arbete som handläggare för ett antal pågående missioner. Projektledaren har även berörts av arbetsuppgifter i anslutning till det svenska ordförandeskapet i EU.

Framkomna resultat/slutsatser

Projektledaren har utvecklat sin säkerhetspolitiska kompetens i betydande omfattning, såväl teoretiskt som genom praktiskt arbete. De arbetsuppgifter som genomförts under året har medgivit såväl överväganden om de säkerhetspolitiska förutsättningarna för fredsfrämjande insatser som arbete med säkerhetspolitiska frågor i ett större perspektiv.

Kunskapsspridning

Genom direkt arbete hos kund.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektledarens medverkan i arbetet på Försvarsdepartementet/SI har inneburit att andra medarbetare kunnat avlastas. Dessutom har SI i viss utsträckning kunnat tillgodogöra sig projektledarens tidigare

erfarenheter som operationsanalytiker i Försvarsmakten.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet, som inleddes 1998, avses fortsätta år 2002.

4.7 Europeisk säkerhet och transatlantiska förändringar/Euroatlantisk säkerhet

(A1136)

Projektledare: Ingemar Dörfer
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet uppställde två huvudmål för sin analys:

1. NATOs interna arbetsformer och dess påverkan på allierad politik.
 2. Nya centrala utmaningar för USA och NATO;
- Den nya administrationens syn på Europa i ljuset av andra prioriteringar,
 - NMD och dess inverkan på Europa
 - ESDP: amerikansk syn på ESDP, förhållandet ESDP-NATO och ESDPs framväxt och funktion,
 - NATO-utvidgningen.

Under våren 2001 tillkom stöd till utarbetandet av en Amerikastrategi inom Försvarsdepartementet. Arbetet med huvudmål 1 fick därför skjutas på framtiden och begränsades under året till en analys av Brysselkomplexets inverkan på NATOs expansion.

Projektet har med variationer på dessa forskningsfrågor verkat i fyra år.

Genomförda aktiviteter

Projektet har genomfört besök vid forsk-

ningsinstitutioner och administrationen i USA, samt Bryssel för studier av NATO.

Projektet har därutöver medverkat i följande konferenser och seminarier:

- Sveaborgsseminariet i Helsingfors om svensk och finsk säkerhetspolitik,
- IISs årskonferens i Genève som huvudsakligen handlade om terrorism,
- RUSIs konferens om ESDP,
- European Security Forum i Bryssel för att diskutera följande ämnen robotförsvar, NATOs utvidgning, EUs rapid reaction capability och terrorism.

Framkomna resultat/slutsatser

Trots tecken på amerikanskt bilateralt samarbete efter terrorattacken tyder allt på politiska koalitioner av de villiga men unilateralt amerikanskt militärt agerande. I samband med en stor NATO-utvidgning förvandlas NATO från en militär organisation till en politisk organisation som ska stabilisera Europa.

Relationen med Ryssland går från konfrontation till samarbete. Trots betydande skepsis mot ESDP ägnar Amerika frågan marginellt intresse mest därför att det hittills getts bristande resurser och kapacitet av Europa.

Kunskapsspridning

Resultaten av projektet har spridits via rapporter och publicering i akademiska fora. Genom medverkan i radio, TV och pressen uppnås en betydande allmänbildningseffekt.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Ökad, stundtals unik kompetens inom områden som är centrala för svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning.

I dialog med Försvarsdepartementet fokuseras frågeställningarna under 2002 på amerikansk säkerhetspolitik gentemot Europa, framväxten av ESDP och dess inverkan på den transatlantiska säkerhetspolitiken.

Teknik, politik och industri

4.8 Säkerhetspolitik och NBC-vapen

(A1107)

Projektledare: Wilhelm Unge,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet ägnas åt långsiktig kompetensuppbyggnad i syfte att integrera NBC-problematiken i den totala säkerhetspolitiska bedömningen. Projektet ska pågå under flera år. Kompetensuppbyggnaden kombineras med rapportering vid överenskomna tidpunkter.

Verksamheten sker i samverkan mellan FOI-avdelningarna Försvarsanalys-, NBC-skydd och Systemteknik och projekten "BC-hotanalys" respektive "N-studier och hotanalys", vilka redovisas i årsrapporterna för de delområden i vilka de ingår.

Bland de behandlade frågorna finns den nya amerikanska kärnvapenstrategin och dess implikationer för relationerna med Ryssland. Därvid har den ryska kärnvapenpolitiken inklusive doktriner och den ryska kärnvapentröskeln behandlats.

En fördjupad studie av ABM-avtalet inklusive 1997 års tilläggsöverenskommelser med avseende på framtida utveckling av robotförsvar mot såväl strategiska som icke-strategiska missiler har genomförts.

En komparativ studie rörande Indiens och Pakistans NBC-förmåga i en säkerhetspolitisk kontext har genomförts under året.

Inom B-området har det ryska B-skyddsprogrammet studerats, inklusive strukturen kring företaget Biopreparat som tidigare utgjorde navet inom det sovjetiska B-vapenprogrammet.

Inom C-området har en kunskapsuppbyggnad och utforskande studie rörande strategier för användning av B- och C-stridsmedel påbörjats.

Genomförda aktiviteter

Förutom kunskapsuppbyggnad har gruppen ägnat sig åt studier i syfte att kunna svara på konkreta frågor av relevans för Försvarsdepartementet. Gemensamma möten och rapportskrivning har genomförts med projekten "N-studier och hotanalys" resp. "BC-hotanalys". En viktig del under året har varit att utveckla formerna för samverkan mellan de säkerhetspolitiska forskarna och de tekniska specialisterna. Projektet deltog även i det av FOI arrangerade internationella BC-symposiet.

I samband med studien rörande Indiens och Pakistans NBC-förmåga i en säkerhetspolitisk kontext har en projektmedarbetare besökt Indien inklusive Kashmir. Denna resa resulterade i en rapport rörande Indiens väpnade styrkor och kärnvapenprogram.

Studien rörande det ryska B-skyddsprogrammet har inte kunnat fullföljas under året på grund av att annat arbete i samband med terrorattackerna i USA den 11 september har prioriterats. Arbetet avses dock att fullföljas år 2002. Ett arbetsmaterial för fortsatt arbete föreligger.

Studien rörande strategier för användning av B- och C-stridsmedel avser att undersöka om det finns B- och C-strategier

analogt med de väl utvecklade kärnvapenstrategierna och hur dessa i så fall relaterar till taktiska och operativa principer för B- och C-användning. Denna studie är både undersökande och kunskaps-uppbyggande för de personer som deltar.

Framkomna resultat/slutsatser

I en tid av fortsatt kärnvapenspridning vill USA idag komma bort från kalla krigets sovjetisk-amerikanska terrorbalans genom att minska den offensiva förmågan och samtidigt öka den defensiva i form av en nationell missilförsvarsförmåga. Den nya amerikanska strategin ska samtidigt omfatta intensifierade ickespridningsansträngningar. Motivet är att USA inte vill ingå ett MAD-förhållande (Mutual Assured Destruction) med andra kärnvapeninnehavare.

Vidmakthållandet av strategisk paritet med USA och därmed en stormaktsstatus har högsta prioritet för Ryssland, som torde vara intresserat av i princip samma förhållningssätt som USA visavi tredje part. Såväl tekniska och militärstrategiska som ekonomiska och politiska skäl talar för att USA och Ryssland når en överenskommelse avseende ABM-avtalet med hänsyn till de amerikanska robotförsvarsplanerna. Exakt hur denna kompromiss ser ut är i skrivande stund oklart. Ryssland förfogar idag också över robotförsvarssystem mot substrategiska missiler som är minst lika bra som de amerikanska. I tider av rysk konventionell militär svaghet spelar de taktiska kärnvapnen en viktigare roll än för USA.

Den ryska taktiska kärnvapenarsenalen är också större än den amerikanska, medan USA har fler strategiska kärnvapen. För att vidmakthålla sin kärnvapenarsenal har USA satsat på fysisk infrastruktur i mindre omfattning och mer på simuleringar och delprover. Ryssland har bevarat en stor infrastruktur för konstruktion, tillverkning

och service. USA lämnar idag ett omfattande stöd till Ryssland för att säkerställa säkerheten på det kärntekniska området. Dessutom håller ett gemensamt center för förvarningsdata på att upprättas i Moskva. Den sammantagna bilden av de rysk-amerikanska kärnvapenrelationerna är därför en av både förändring och kontinuitet.

Både Indien och Pakistan har ratificerat B- och C-vapenkonventionerna. Däremot fortsätter de att utveckla sina kärnvapenarsenaler vilka idag har en strategisk roll, snarare än en taktisk. På grund av indisk konventionell militär överlägsenhet och brist på strategiskt djup har Pakistan antagit en förstaslagsdoktrin. Endast om landet känner sin existens hotad är det sannolikt att Pakistan skulle använda sina kärnvapen. Ett storskaligt konventionellt krig mellan Indien och Pakistan kan inte uteslutas, men är osannolikt eftersom Pakistan då skulle kunna känna sin existens hotad. Samtidigt innebär de ännu underutvecklade lednings- och förvarningssystemen i kombination med geografisk närhet att den indisk-pakistanska nukleära situationen fortfarande är oroande. Tidigare har de pakistanska kärnvapnen och amerikanskt politiskt tryck gjort att Indien inte genomfört operationer på den pakistanska sidan av Line-of-Control i Kashmir. Detta kan komma att ändras som ett resultat av kampen mot terrorismen efter den 11 september 2001. Vid en utvidgad konflikt i Kashmir kan en taktisk/operativ användning av B- och C-stridsmedel inte uteslutas.

Kunskapsspridning

De framkomna forskningsresultaten har dokumenterats i rapporter. Vid en föredragning i oktober 2001 delgavs Försvarsdepartementet (SI) såväl muntligt som skriftligt de dittills framkomna resultaten inom N-området. Detta skriftliga underlag har även delgivits andra delar av

Försvarsdepartementet i samband med projektet "Rysk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik" (se 4.1) olika föredragningar avseende rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv.

Försvarsdepartementet har tillställts ytterligare rapporter rörande rysk bioteknisk kompetens inom områdena toxiner och bioregulatorer, Rysslands kärnvapenstyrkor, Indiens väpnade styrkor och kärnvapenprogram.

Dessutom har flera artiklar som behandlar framför allt rysk N-förmåga samt förmåga till robotförsvar publicerats i FOI-tidningen "Framsyn" i november 2001.

Som en del av de löpande internationella forskningskontakterna har en rapport av en finländsk författare avseende de ryska kärnvapenstyrkorna och deras utveckling granskats och givits ut.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Den integrerade bedömningen, där tekniska aspekter arbetas in i den säkerhetspolitiska bilden, ger Försvarsdepartementet en stabilare grund och ett mer vederhäftigt underlag för svenska ställningstaganden när det gäller NBC-vapen i omvärlden. Under år 2001 gäller detta i första hand N-området. Av särskild vikt därvid är kunskap om de kommande vägvalen rörande NMD och ABM-avtalet och därmed sambundna strategiska och säkerhetspolitiska konsekvenser.

Uppdraget medger att FOI kan upprätthålla en bred total kompetens inom det tvärvetenskapliga området säkerhetspolitik och massförstörelsevapen.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Inget avtalsbundet projektarbete bedrivs.

Fortsättning

I dialog med Försvarsdepartementet kommer nya frågeställningar att behandlas 2002. Sannolikt kommer ovan nämnda icke avslutade studier inom B- och C-områdena att avslutas. Därutöver skulle t.ex. en uppföljning av konsekvenserna av USAs uppsägande av ABM-avtalet kunna bli aktuell.

4.9 Säkerhets- och teknikpolitik (A1109)

Projektledare: Mike Winnerstig
FOI Försvarsanalys.

Behandlande frågor och forskningsmål

Projektets främsta syfte är att studera teknikpolitik som ett strategiskt säkerhetspolitiskt instrument. Teknologisk (spets-) kompetens är inte sällan en avgörande säkerhetspolitisk faktor. Hur stater väljer att styra och samarbeta inom teknik- och forskningsområdena samt hur man väljer att fördela resurser över olika teknikområden får därför stor säkerhetspolitisk betydelse.

Detta projekt, som under 2001 har bedrivits i form av ett förstudiearbete, avser för det första att studera Frankrikes och Storbritanniens nationella militärt orienterade teknikpolitiska strukturer. Motivet till detta urval är att dessa två länder är de militärteknologiskt dominerande europeiska aktörerna. Säkerhetspolitiskt innehar de dessutom nyckelrollerna vad gäller vilken inriktning det transatlantiska försvarssamarbetet – t.ex. relationen mellan NATO och EU – ska ta i framtiden.

För det andra är de europeiska och atlantiska multilaterala strukturerna av stort intresse i projektet, framför allt de strukturer inom Europa och NATO där strävanden mot en alltmer integrerad säkerhets-, utrikes- och försvarspolitik får

implikationer på tidigare strukturer. En granskning av den befintliga euroatlantiska teknikpolitiska strukturen samt de eventuella konsekvenser som en ökande europeisk försvarspolitik integration får, t.ex. genom krishanteringsstyrkans framväxt, är här av särskild vikt.

Ett tredje väsentligt område är det s.k. transatlantiska gapet, i termer av försvarsteknologi och försvarsteknologiskt relaterad forskning. De skillnader i europeiska och amerikanska satsningar avseende resurser och forskning på dessa områden som finns idag tenderar att växa. Hur de inblandade staterna hanterar detta gap torde vara av väsentlig betydelse även för den renodlat säkerhetspolitiska delen av deras relationer. Projektet avser här att analysera de strategier som de två studerade staterna samt de multilaterala nivåerna använder sig av.

Genomförda aktiviteter

Arbetet har koncentrerats till teoretiska och litteraturstudier inom området, en fördjupad projektbeskrivning samt författandet av en mer omfattande promemoria om problemområdet. Denna promemoria kommer i början på 2002 att utvecklas och utgöra det vetenskapliga ramverket för projektet.

Projektets medarbetare har dessutom deltagit i en större NATO-konferens i Oslo, Norge, under september 2001. Konferensen fokuserade på NATO-ländernas nationella och multilaterala planer och insatser vad gäller framtida utvecklingslinjer av säkerhets-, försvars- och teknikpolitik. Medverkade gjorde höga funktionärer i huvudsak hämtade inom NATO-ramen samt centrala aktörer inom industrin, såväl försvarsindustrin som andra branscher.

Ytterligare en studieresa genomfördes i november, då ett antal besök gjordes i

Norge, bl.a. vid Forsvarsforskningsinstitutet samt norska Utrikes- och Försvarsdepartementen.

Framkomna resultat/slutsatser

För det första framstår ämnesområdet som ytterst relevant för fortsatt forskning. Ett flertal aktörer – inte minst inom de euroatlantiska säkerhetspolitiska sfärerna – bedömer ofta att forsknings- och utvecklingsfrågor i allt ökande grad kommer att få stor säkerhetspolitisk betydelse.

För det andra har det varit en relativt samstämmig uppfattning bland de aktörer som projektets medarbetare samtalat med, att den multilaterala nivån är av väsentligt mindre betydelse än den nationella vad gäller FoU-arbete. Detta går delvis emot de uppfattningar om multinationella institutioners stora betydelse som är utbredda i den teoretiska forskningen om internationella relationer. Däremot fungerar det multilaterala samarbetet för att skapa gemensamma säkerhetspolitiska visioner. Detta problemområde kommer att studeras närmare i det kommande arbetet inom projektet.

Kunskapsspridning

Projektet har kontinuerligt avrapporterats till Försvarsdepartementet, huvudsakligen genom en omfattande projektpromemoria.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Försvarsdepartementet erhåller genom projektet en framtidsorienterad analys av ett tekniskt- politiskt område med potentiellt stora konsekvenser för internationell säkerhetspolitik. Projektets resultat kan också bidra till en framtida utvärdering av svensk säkerhets- och teknikpolitik.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet avses drivas under 2002.

4.10 Teknikutveckling och hotbild

(A1124)

Projektledare: Birgitta Lewerentz
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektets mål och syfte är att analysera och ta fram underlag beträffande teknikutvecklingens konsekvenser för uppkomst och hantering av säkerhetspolitiska hot mot det svenska samhället och svenska intressen. Speciellt intressant är att identifiera teknikutveckling som drastiskt kan förändra uppkomsten och hanteringen av hot. Vad kan vara viktiga hot mot det framtida samhället? Vilken teknikutveckling kan bidra till dessa hot och på vilket sätt? Teknikutveckling kan också underlätta hantering av hot, vilken teknikutveckling kan bli användbar för detta och hur?

Projektet består främst av en kunskapsuppbyggande del vad gäller metodansatser och identifiering av teknikutveckling av stor betydelse för uppkomst och hantering av hot och till del en kunskapsavtappande del i form av litteraturstudier och insamling av underlag från FOIs avdelningar.

Projektet har bedrivits med nuvarande form och inriktning sedan 1999.

Genomförda aktiviteter

Den e-post- och webbaserade brainstorming som påbörjades under 2000 har utgjort ett utgångsmaterial för uppbyggnaden av en kunskapsbas som beskriver tankar och idéer om teknik- och samhällsutveckling och hur de kan tänkas påverka framtida hotbilder. De aspekter som framfördes i denna initiala idégenereringsfas har bearbetats och utvecklats vidare med hjälp av s.k. kognitiva kartor

(en individ eller grupps uppfattning av hur olika teknik- och samhällsutvecklingar bidrar till olika framtida hot beskrivs i form av begrepp och hur de är relaterade till varandra). En programvara, Decision Explorer, har använts för att grafiskt rita upp kartorna men också för visst analysstöd. På så sätt har kunskapsbasen utvidgats och utvecklats successivt inom projektgruppen men också vid en workshop med externa deltagare.

Workshopen genomfördes med deltagare från främst myndighetssfären bl.a. från Forsvarsmakten men även från universitet och andra organisationer. Deltagarna arbetade i mindre grupper där det huvudsakliga arbetssättet var brainstormingartat. Utgångspunkt för arbetet var sju olika teman som identifierats ur den bearbetade kunskapsbasen.

De aktuella kognitiva kartorna projicerades på en vägg så att alla kunde delta i idégenereringen. På så sätt fångades idéer snabbt upp på ett skissartat sätt men medgav också att grupperna successivt identifierade intressanta teman som man fördjupade. De sju olika temana och ytterligare ett som identifierades vid workshopen bearbetades.

Möten med Rikspolisstyrelsen och Ericsson Foresight har genomförts under året där metod- och sakfrågor diskuterats.

Framkomna resultat/slutsatser

Processen att arbeta med kognitiva kartor i grupp har visat sig vara ett intressant verktyg för att fånga upp olika tankar och idéer men också för att korsbefrukta och vidareutveckla dem. Vid en första analys av materialet i kunskapsbasen som byggts upp har några hot-teman framstått som speciellt intressanta:

- Nya vapensmedjor för skurkstater?
- Genteknisk utveckling leder till ökat B-hot?

- IT-infrastrukturen underminerar statens suveränitet?
- Komplexare IT-tjänster skapar ekonomisk instabilitet?
- Nätverksorganisationer får fördelar framför nationalstaten?
- Personlig integritet hotas genom övervakning i loggsamhället?
- Risk för teknisk och ekonomisk ensidig dominans?
- Nationalstatens legitimitet ifrågasätts?

Några teman handlar om konsekvenser av snabb teknikutveckling, kunskapsspridning och användande av teknik; som hur produktionsteknik, affärsmodeller (t.ex. nya samarbetsmönster) och IT kan underlätta vapentillverkning för t.ex. terrorister och skurkstater men också den gentekniska utvecklingen och vilka konsekvenser den kan ha för B-hotet.

IT-utvecklingen är ett centralt tema i hela kunskapsbasen men i tre teman är den speciellt central. Dels vad komplexare IT-tjänster kan innebära för ekonomisk instabilitet, dels hur utvecklingen av IT-infrastrukturen (speciellt med avseende på IT-säkerhet) kan underminera statens suveränitet, dels nätverksorganisationers överlägsenhet gentemot nationalstaten bl.a. på grund av att tekniken används för organisering och operativ ledning av aktioner.

Ett aktuellt ämne efter attackerna mot USA den 11 september och den efterföljande problematiken med att arbeta preventivt mot t.ex. terrorism har lyfts i vårt arbete. Kriminalitet och terror stärker statens behov av övervakning samtidigt som individens rätt till skydd av den personliga integriteten behöver bevakas.

Teknikpolitiska aspekter berörs i ett tema som beskriver en risk för teknisk och ekonomisk ensidig dominans i Sverige på

grund av att avancerad teknik i ökande grad får amerikanskt ursprung och att USA-dominerad massmedia får stort genomslag globalt.

Ett mer övergripande tema handlar om en allmän tendens i samhället där förtroendet för rättsväsendet och demokratin undermineras t.ex. genom bristande resurser till polis, tull och rättsväsende samtidigt som en kommersiell säkerhetsbransch (eventuellt infiltrerad av kriminella element och terroristanknutna grupper) anlitas i allt större utsträckning för traditionella statliga uppgifter.

Arbetet med den brainstormingartade inriktningen av projektet har gett några insikter inför framtida arbeten. Dels vikten av att hantera en frågeställning med en metodik som är öppen för det icke trendmässiga, dels behovet av att hantera frågeställningen om teknikutveckling och hotbild kontinuerligt och inte som ett avgränsat projekt. Den metodansats som byggts upp inom detta projekt, i form av användande av kunskapsbas i Decision Explorer och workshop, kan mycket väl vara ett av flera verktyg att förvalta tidigare resonemang och vidareutveckla dem vartefter för att kontinuerligt kunna stödja Försvarsdepartementet. Verksamheten bör också samordnas med andra aktiviteter som genomförs för t.ex. Teknisk Prognos.

Kunskapsspridning

FOI tog initiativ till ett seminarium på Försvarsdepartementet med titeln "Befolkningens situation vid angrepp mot Sverige". Seminariet syftade till att, utöver den skriftliga rapporteringen, överföra resultatet från en delstudie i detta projekt som genomfördes under 2000 (hur civilbefolkningen kan komma att drabbas i framtida krig).

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Underlaget ska kunna utnyttjas som underlag för perspektivplaneringsarbete och annat förberedelsearbete inför kommande försvarsbeslut, liksom för en bredare säkerhetspolitisk debatt. Förväntad effekt för kunden är förbättrat underlag framförallt beträffande försvarets långsiktiga utveckling och anpassning till förändrade hot och möjligheter.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Under 2002 fokuseras arbetet på några av de teman som identifierats i kunskapsbasen som speciellt intressanta och centrala för teknikutveckling och framtida hotbilder. Detta kommer att dels ske genom mindre workshoppar med experter inom och utanför FOI och dels genom intervjuer men också litteraturstudier. Skriftliga avrapporteringar, i sak såväl som angående metoderfarenheter, sker under 2002 då projektet i nuvarande form avslutas.

4.11 Försvarsindustri i förändring (FIND)

(A1143)

Projektledare: Martin Lundmark
FOI Försvarsanalys.

Behandlade frågor och forskningsmål

Syftet med projektet är att förse Försvarsdepartementet med underlag för svensk försvarsindustri- och försvarsmaterielpolicy, framförallt vad gäller internationellt samarbete.

FIND studerar och analyserar därför den strategiska inriktningen för den globala försvarsindustrin som svensk försvarsindustri kan komma att samarbeta med och som den direkt eller indirekt påverkas av.

Fokus ligger på studier av former av och förutsättningar för försvarsindustriellt och försvarsmateriellt samarbete i Västeuropa (huvudsakligen Storbritannien, Frankrike och Tyskland) och USA. I FINDs studier blir frågor kring sameuropeiskt samarbete i relaterade frågor och även länkar till USAs försvarsindustri allt viktigare inslag. Globala trender som påverkar industrins förutsättningar är en viktig ingrediens.

Projektet har sedan 1990 långsiktigt byggt upp en betydande kunskap om de förändrade förutsättningarna för försvarsindustri i Sverige, Västeuropa och USA, samt om materielförsörjningsprocesser.

Genomförda aktiviteter

Projektet har vid flera tillfällen medverkat som experter i myndighetsunderlag (t.ex. Materielförsörjningsutredningen), samt bistått bl.a. FMV i uppdrag med anknytning till försvarsindustrin.

Forskningsstudier har bedrivits inom områdena drivkrafter för transatlantisk försvarsindustriintegration, konsekvenser av övergång från varuproducerande till tjänsteproducerande inom försvarsindustrin ("industry shift"), system av systemintegration, försvarsindustrin i Sveriges internationella samarbetsmönster samt scenariogenerering för försvarsindustrin år 2020.

Två medarbetare är doktorander i företagsekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm. Projektet samarbetar vidare med forskare vid Handelshögskolan i Stockholm, Linköpings universitet, Massachusetts Institute of Technology (MIT) samt vid University of Manchester.

Projektledaren tillbringade tre månader våren 2001 som gästforskare vid Security Studies Program vid Massachusetts Institute of Technology. Under denna vistelse

hölls föredrag om "Swedish Defence: From non-Alignment to Network-centric Defence – Visions and Challenges" dels vid MIT, dels vid Naval War College, Newport, Rhode Island.

Projektet har samarbetat med PREST vid University of Manchester rörande skrivande av en vetenskaplig artikel om globaliseringens påverkan på försvarsindustrin samt en delstudie i studien om system av system- integration.

Framkomna resultat

Projektet är huvudsakligen kunskapsuppbyggande. I och med de dramatiska förändringarna inom försvarsindustrin under de senaste åren så har det kunskapsavtappande inslaget ökat. Forsknings- och studieverksamheten har belyst formerna och förutsättningarna för den pågående omstruktureringen av europeisk försvarsindustri.

Projektet har på begäran skrivit en artikel – "Defence industry in Sweden in a Global Perspective" – för Militärteknisk tidskrift.

Projektledaren inviterades som deltagare i en expertpanel om försvarsindustrin vid en konferens om NATOs utvidgning och framtid. Konferensen var i Bled, Slovenien.

Under året har projektet fördjupat kontakterna med universitet och högskolor samt förstärkt kunskapen om kopplingen till säkerhetspolitik, civila teknologier samt på ett tydligt sätt poängterat försvarsindustrin i Sveriges faktiska grad av internationalisering.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning till Regeringskansliet och berörda myndigheter har skett i form av föredragningar, rapporter och direktmedverkan i interna arbetsgrupper. Direkta underlag inför skrivande av större alster

inom Regeringskansliet har också författats, vilket upptagit mer än en manmånad. Resultat sprids även, främst i rapportform, till industriföreträdare och forskare inom och utom Sverige, samt till vissa svenska ambassader och attachéer i Europa och USA.

Nytta för Försvarsdepartementet

FIND-projektet har bidragit till att höja Försvarsdepartementets förmåga att värdera och förbättra den svenska materieförsörjningsprocessen och relationer mellan myndigheter och industri, framförallt med tanke på den ökande internationaliseringen samt den svenska konsolideringen.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Under 2002 kommer en betydande del av den utvecklade kunskapen att användas i ett från FIND skilt projekt, rörande ett regeringsuppdrag till FOI. Vidare skall projektet studera scenariogenerering för försvarsindustrins framtid år 2020, europeisk syn på transatlantisk integration samt system av system- integration. Projektets medarbetare deltar också i en arbetsgrupp på FMV. Rapporter kommer presenteras om drivkrafter för transatlantisk försvarsindustriintegration (två stycken; en med USA-perspektiv, en med ett europeiskt perspektiv), system av system-integration och scenariogenerering.

4.12 Försvarssektorns indirekta miljöpåverkan (A1144)

Projektledare: Göran Finnveden
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Försvarssektorns totala miljöpåverkan består av den direkta miljöpåverkan som uppstår genom sektorns egna aktiviteter samt den indirekta miljöpåverkan som uppstår i andra sektorer till följd av beslut inom försvarssektorn, exempelvis materielanskaffning. Den direkta miljöpåverkan har kartlagts i tidigare studier. Betydelsen av den indirekta miljöpåverkan av försvarssektorn har inte studerats tidigare.

Målen med detta tvååriga projekt är att

- 1) identifiera beslutskopplade systemavgränsningar för de totala (direkta och indirekta) effekterna av försvarssektorns verksamhet
- 2) inventera miljösystemanalytiska verktyg som kan användas för att beskriva försvarssektorns totala miljöpåverkan
- 3) beskriva försvarssektorns totala miljöpåverkan och analysera vilka beslutstyper som har störst inverkan på resursanvändning och miljöpåverkan.

Inom årets projekt studeras delmål 3 närmare (delmålen 1 och 2 behandlades under 2000).

Genomförda aktiviteter

Med hjälp av miljöexpanderade input/output analyser som utvecklats inom ramen för miljöräkenskaperna vid SCB har försvarssektorns indirekta miljöpåverkan kartlagts. Dessa resultat har sedan jämförts med sektorns direkta miljöpåverkan. För att identifiera vilka typer av beslut som har störst indirekt påverkan har några räkneexempel för tänkbara beslut genomförts, exempelvis för införskaffande av ett nytt materielsystem och ökad övningsverksamhet. Den använda metodansatsen ger information om vissa luftemissioner, kemikalieanvändning, vissa avfallstyper och viss resursanvändning. En kort analys har genomförts om andra typer

av miljöpåverkan som inte fångas av den gjorda analysen.

Framkomna resultat/slutsatser

Resultaten visar att indirekt miljöpåverkan kan vara i samma storleksordning som den direkta (lite olika för olika parametrar). Försvarssektorns indirekta miljöpåverkan är därför av betydelse för sektorns totala miljöpåverkan. Materieförsörjning är av betydelse för den indirekta påverkan. Då sektorn har en relativt stor importandel uppstår en del av sektorns indirekta påverkan utanför landets gränser.

Kunskapsspridning

Resultaten rapporteras skriftligt till kunden. Tidigare års resultat har presenterats och dokumenterats i tre föredrag vid internationella konferenser. Två artiklar i FOI-tidningen Framsyn behandlar detta projekt.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Resultaten kan tjäna som ett värdefullt underlag för Försvarsdepartementet och regeringen i den fortsatta utvecklingen av miljöarbetet inom försvarssektorn. Beskrivningen utgör också ett bra underlag när Försvarsdepartementet och regeringskansliet ska utveckla sitt miljöledningssystem och behandla sin indirekta miljöpåverkan. Projektet bidrar sammantaget till att försvaret kan fortsätta att vara bland de ledande samhällssektorerna i miljöarbetet.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektets verksamhet avseende utveckling av metodik för Strategisk Miljöbedömning (SMB) för försvarssektorn fortsätter under 2002. Den metodik och de resultat som utvecklats i årets projekt kommer att vara användbara som en del av en SMB-metodik.

4.13 Nya paradigmer för teknologistategier (A1150)

Projektledare: E. Anders Eriksson
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet utgår från allmängiltiga tendenser i samhällsutvecklingen (i högt utvecklade delar av världen) som brukar sammanfattas under begrepp som informationssamhälle, nätverkssamhälle eller nätverksekonomi. Ett centralt drag i denna utveckling är att alltmer komplexa och högpresterande system snabbt kan sättas samman av komponenter som i princip finns tillgängliga från specialiserade leverantörer för alla som är beredda att betala och kan specificera vad de önskar. En i sammanhanget central teknisk utvecklingstendens är den mot standardiserade kommunikationsgränssnitt. En nödvändig stödjande teknologi är modellering och simulering för att snabbt kunna testa olika tänkbara systemutformningar.

I ett säkerhetsperspektiv gör sig denna utveckling märkbar på tre sätt:

- som *problem* för den traditionella militärteknologiska utvecklingsmodellen där system idag tenderar att vara föråldrade redan innan de är färdigutvecklade. *Inkrementell utveckling* kan sägas vara en metodik inriktad på att anpassa det traditionella paradigmet till nätverksekonomin.
- som *möjlighet* för tekniskt avancerade länder som Sverige, t.ex. uttryckt i sådana begrepp som DBA (Dominant Battlespace Awareness). *Evolutionär utvecklingsmetodik* och *nätverkscentrisk* syn på militär förmåga kan sägas vara två ambitionsnivåer när det gäller att offensivt tillvarata teknikens möjligheter. Det senare synsättet måste för att fungera innebära att evolutionär utvecklingsmetodik tillämpas på hela

försvaret sett som ett system av system snarare än inom varje system (hur dessa nu avgränsas) för sig.

- som *hot* genom att fientliga aktörer – statliga och icke-statliga – kan utnyttja teknikens möjligheter.

Projektets tonvikt ligger på möjlighetsperspektivet, men det ses som centralt att därvid förstå hur möjligheter kan skapas att inom ramen för en evolutionär utvecklingsmetodik löpande hantera en dynamisk hotutveckling. Problem-perspektivet behandlas när så är relevant.

Projektet påbörjades 1999 men bygger på en långvarig verksamhet när det gäller att utveckla anpassningsdoktrinen samt inom området IT-relaterade vapen och hot som särskilt starkt präglas av de ”nya” förutsättningarna för hotutveckling och –hantering.

Genomförda aktiviteter

Stödet till materielförsörjningsutredningens slutskede övergick under året i aktiviteter syftande till att sprida utredningens resultat samt att stött på erfarenheterna från denna stödda STYROM (utredningen om styrning och organisation av materielförsörjningen).

Även kontakterna med Forsvarsmakten och Försvarets materielverk har varit omfattande. Sammantaget har det avtappande inslaget i projektet därigenom kommit att vara betydande.

Inom delstudien värderingsmetodik har ett rapportutkast och ett par externa publiceringar (en tidskriftsartikel och ett bokkapitel) producerats. Ett projektförslag som antagits som en strategisk forskningskärna att finansieras av Forsvarsmakten har tagits fram inom studien. Verksamhet har också bedrivits nära kopplat till FIND-projektets (4.1) studie om system- av - system- integration.

Den största aktiviteten under året är ett scenarioarbete kring framtiden för i Sverige verksam försvarsindustri. Denna aktivitet genomförs i samarbete med FIND- projektet (4.1).

Framkomna resultat/slutsatser

Det viktigaste resultatet är det synsätt på problematiken som uttrycks ovan under Behandlade frågor och forskningsmål. Årets aktiviteter har på olika sätt fört detta tänkande vidare, testat och modifierat det.

Projektet handlar om hur materieförsörjningsprocessen behöver förändras för att kunna hantera ett nätverksförsvar med förmåga att relativt snabbt kunna lösa nya uppgifter. Genom scenarioansatsen försöker projektet också explicit hantera osäkerheterna i förutsättningarna för svensk materieförsörjning vilket bl.a. kan få betydelse för vår strategi när det gäller internationellt samarbete och strävan att behålla vissa kompetenser under nationellt inflytande.

Inom detta område är det svårt att bedriva en kunskapsuppbyggande verksamhet utan nära kontakter med viktiga aktörer. Dessa skulle kunna utformas på olika sätt, i praktiken har ett kunskapsavtappande arbetssätt visat sig mycket användbart. Detta innebär också att projektets framtidsinriktade tänkande kommer det mer närtidsinriktade policyarbetet till del.

Kunskapsspridning

Det viktigaste här är insatserna för att sprida materieförsörjningsutredningens resultat. Även scenarioverksamheten har en kunskapsspridande funktion genom att många representanter för försvarsindustrin deltar. I projektet uppbyggd kompetens har också kommit till nytta i andra FOI-projekt, t.ex. stöd till framtagande av Försvarsmaktens materieförsörjningsstrategi.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Mycket av synen på berörda frågeområden i svensk försvarspolitik kan sägas härröra från projektet och dess föregångare inom anpassning och materieförsörjning.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet fortsätter inte under 2002.

4.14 Säkerhet i nätverkssamhället (SINS)

(A1154)

Projektledare: Josefin Grennert,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Syftet med projektet har varit att ge underlag för statsmakternas agerande i IT-relaterade frågor med bäring på nationell säkerhet. Detta innebär att synergier med mer rutinmässiga säkerhetsintressen beaktas men att dessa per se inte står i fokus för projektet. På grund av den studerade hotbildens gränslösa karaktär har såväl nationella som internationella händelser analyserats. Centrala områden för studien och de resultat som kommit ur den är omvärldsbevakning och samhällsutveckling samt analys av svenska åtgärdsförslag. Delstudierna har varit:

- Samarbetsformer offentlig/privat sektor,
- Omvärldsbevakning (hanteringen av IT-hot inom EU samt IT-aktivitet efter terrorattacken mot USA),
- Statens rättsliga befogenheter vid IT-angrepp,
- Värdering av möjligheter och konsekvenser av anonym kommunikation över Internet, och
- Aktörer inom IT-relaterade hot,

- Förberedande arbete inför regeringens IT-kontrollövning 2002.

Delstudierna är huvudsakligen kunskapsuppbyggande till sin karaktär, men avtappar även relevant kunskap inom FOI. "Samarbetsformer offentlig/privat sektor", "Omvärldsbevakning" och "Aktörer inom IT-relaterade hot" bygger på tidigare studier, huvudsakligen utförda under 2000. De tre övriga delstudierna påbörjades under 2001.

Genomförda aktiviteter

Flertalet intervju- och studieresor har genomförts under året (Cambridge, Bryssel, Washington, DC och Mexico). Intervjuer har även genomförts i Sverige med såväl relevanta externa aktörer som organisationsinterna. Referensgrupper, såväl interna som externa har utnyttjats som del av kvalitetssäkringen. Projektaktiviteterna har även omfattat framtagningen av ett IT-hotscenario. Projektåret avslutades med ett seminarium, där såväl Forsvarsdepartementet som andra relevanta aktörer deltog, i syfte att koppla samman de olika delprojekten till en helhet.

Framkomna resultat/slutsatser

Studien av förutsättningar för offentlig/privat samverkan kring hantering av IT-relaterade hot har resulterat i en jämförelse mellan den från statligt håll föreslagna modellen och de förutsättningar aktörer som förväntas ingå har att uppfylla de krav som samarbetet förutsätter. Projektet kan, efter intervjuer med företrädare för såväl privat som offentlig sektor konstatera att samarbete mellan de båda sektorerna bör inledas så tidigt som möjligt i den statliga hanterings-planeringen. Privat sektor bör vara med redan i planeringen av hanteringsstruktur.

Europeiska unionens hantering av IT-hot har analyserats. Slutsatser som har kunnat

dras är att man idag primärt diskuterar högteknologisk brottslighet och juridiska samt tekniska frågor. Säkerhetspolitiska aspekter av hotbilden och hantering av dem finns ännu inte på dagordningen men frågorna diskuteras och kan komma att bli aktuella på sikt. Frågan om vem som ska ha det övergripande ansvaret för hantering av IT-hot är inte avgjord men det anses angeläget att man enas kring en övergripande policy på området. Detta är inte minst viktigt då EU kan komma att behöva agera som enad aktör, till exempel i diskussioner med USA. Det konstaterades i projektet att såväl politiska som administrativa hinder måste övervinnas innan IT-hot kan hanteras som en sammanhållen säkerhetspolitisk fråga inom EU.

En studie med anledning av den ökade IT-aktiviteten efter terrorattacken mot USA och den ökade beredskap mot IT-hot som den gav upphov till, visar på ett utvecklingsscenario som innebär möjlig inblandning av icke-statliga aktörer i statliga konflikter. IT-vapen har idag en sådan spridning att lösa nätverk, intressegrupper och till och med individer, utan att detta är sanktionerat av de officiella parterna i en konflikt, kan delta parallellt i konflikten med ett historiskt oöverträffat inflytande. Om till exempel infrastruktur eller ekonomiska system attackeras blir inblandningen en statlig angelägenhet. I mindre allvarlig grad kan diplomatiska förhandlingar störas och opinionen påverkas. Ytterst kan statens säkerhetspolitiska monopol utmanas. En slutsats som drogs var att informationsoperationer som inte sanktionerats av de i konflikt inblandade officiella parterna, är ett inslag som vi får räkna med i statliga konflikter.

Inom studien om informationsoperationer i juridiska termer har nuvarande lagstiftnings applicerbarhet på IT-brottslighet

analyserats samt de inhemska (svenska) möjligheterna att reagera på IT-attacker, d.v.s. fredstida attacker som utförs över datornät. En slutsats är att flertalet attacker är straffbara och straffen är förhållandevis hårda, men vissa handlingar är inte straffbelagda och det kan diskuteras om även de bör straffbeläggas. En annan slutsats är att det främst är storföretagen som utgör mål, vilka om de drabbades inom veckor skulle leda till kris i landet (indirekt genom kedjeeffekten som uppstår när dessa inte längre betalar in skatter, pga. minskad produktion). Det kan diskuteras om man bör medvetandegöra företagen om dessa risker. Möjlig uppföljning är studiet av internationell reglering av brott utförda via Internet och försök till reglering därav.

Delprojektet om anonym kommunikation på Internet har genom morfologisk analys av områdets olika aspekter skapat en struktur för vidare studier av området. Fyra workshops har hållits med en extern referensgrupp. Den process som deltagarna gick igenom under mötestillfällena för att komma fram till för området relevanta aspekter har genererat viktig kunskap om problemkomplexet samt har skapat förutsättningar för en samlad syn hos berörda myndigheter. Det synliga resultatet är ett morfologiskt fält, en matris som beskriver det problemkomplex man studerar och som kan användas som en scenariogenerator (if-then laboratory) med hjälp av programmet Casper-Browser.

Den aktörsstudie som under året har bedrivits har byggt vidare på en av FOI framtagna kategorisering av IT-aktörer. Det har framkommit att uppdelningen måste revideras för att anpassas till den utveckling som skett. Bland annat kan man idag urskilja "haktivister", det vill säga politiskt motiverade hackers, och det potentiella användandet av IT-vapen av terrorister.

Ett scenario om IT-hot mot Sverige har tagits fram. Scenariot kommer att användas vid en övning med statssekreterare i mars 2002. Övningen är en del av regeringens IT-kontrollövning.

Kunskapsspridning

Samtliga resultat har rapporterats skriftligen. Utöver rapporterna har ett seminarium genomförts där slutsatser och resultat redovisats. Seminariet hölls för representanter för Försvarsdepartementet och andra relevanta aktörer. Kontakt har under året löpande hållits med Försvarsdepartementet.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Ökad förståelse och kunskap och därmed ett gott kunskapsläge för Sverige i internationella förhandlingar och för statsmakterna i samarbetet med andra inhemska aktörer. Möjlighet att snabbare än eljest skapa fungerande hanterings- och informationsutbytesstrukturer. Genom att från FOIs håll upprätthålla och utveckla kunskapen inom området samt att tillse att den förs över till kunden kan denna nytta bibehållas över tid. Projektet har bedrivits i den form som av Försvarsdepartementet angivits som relevant.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet planeras att fortsätta under 2002. Delstudier som är föreslagna är:

- Det offentliga åtagandet inom området IT-hot och samarbetsformer offentlig/privat sektor: Fortsatt bevakning och analys av för området relevanta åtgärder från såväl statliga som privata aktörer.
- Internationellt samarbete: Fortsatt omvärldsbevakning.
- Den IT-relaterade hotbilden: Genomförandet av scenarioövning samt

relaterat efterarbete inom ramen för regeringens IT-kontrollövning. Studier av vilka nya politiska aktörer som använder sig av IT, bland annat i form av Internet, för att uppnå sina mål. Av relevans här är primärt dessas metoder och säkerhetspolitiska implikationer för samhället.

Europeisk krishantering och internationella insatser

4.15 EUOKRIS

(A1103)

Projektleddare: Pär Eriksson

FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projekt EUOKRIS stöttar Försvarsdepartementet med analyser och studier av EUs försvars- och säkerhetspolitik (ESDP) i allmänhet och den framväxande militära krishanteringsförmågan i synnerhet. Målet är att bidra till ett fördjupat beslutsunderlag för det svenska policyarbetet avseende dessa frågor

Genomförda aktiviteter

Det svenska EU-ordförandeskapet utgjorde ett naturligt fokus för EUOKRIS under det första halvåret 2001.

Projektet medverkade kontinuerligt i Försvarsdepartementets policyarbete dels som aktiv deltagare i olika ad hoc arbetsgrupper, dels som "bollplank" för departementets ESDP-handläggare. Under det halvår som ordförandeskapet varade stöttade personal ur projektet också den svenska EU-representationen i Bryssel, bland annat i förberedelserna för en workshop kring krishanteringsprocedurer.

Som avslutning på ordförandeskapet arrangerade EUOKRIS tillsammans med projektet "Analytiker på UD" (5.6) ett

uppsummeringsseminarium där ESDP-handläggare från UD, Försvarsdepartementet och EU-representationen deltog för diskussioner kring dels under ordförandeskapet behandlade frågor, dels framtida utmaningar.

En viktig del i det avtappande policystödet, såväl under som efter ordförandeskapet, har också utgjorts av ett stort antal öppna och hemliga promemorior kring aktuella frågor.

Hösten 2001 kom projektet att periodvis domineras av händelserna den 11 september och dess effekter.

Liksom under 2000 har projektet strävat efter att parallellt med det kortsiktiga, avtappande policystödet också kontinuerligt vidareutveckla kunskapsbasen i ett längre perspektiv. Ett viktigt led i detta är djupstudier avrapporterade i form av större promemorior och rapporter. Ämnen som berörts av detta är EUs relationer till icke-medlemsstater avseende krishantering, Frankrikes och Storbritanniens syn på EUs krishantering, relationen EU- NATO, strategiskt koncept samt kapacitetsfrågor. Dessutom har projektet bidragit med kapitel i FOIs analyser av terrordåden i USA och dess effekter.

Under 2001 har EUOKRIS fortsatt att bygga upp ett internationellt nätverk. Projektet ingår i ett konsortium av institut lett av Centre for Defence Studies vid King's College i London och har inom ramen för detta bidragit med text till en rapport kring kapacitetsfrågor. Utöver detta har projektet upprättat arbetsrelationer till forskare vid bland annat WEU- institutet i Paris, International Institute for Strategic Studies (ISS) i London och Fondation des Recherches Stratégiques (FRS) i Paris.

I april arrangerade projektet en workshop kring kapacitetsfrågorna, "Idéer för

hanterandet av EUs militära brister”, med deltagande från sex olika forskningsinstitut. Projektet har också som inbjuden deltagit i flera internationella seminarier och konferenser, bl.a. i Paris, London och Moskva.

Slutligen har aktualiteten hos projektets arbetsområden inneburit ett antal dragningar vid såväl externa besök till FOI som arrangemang ordnade utanför FOI.

Framkomna resultat/slutsatser

Den stora stötestenen under hela 2001 för ESDP har varit svårigheten att åstadkomma ett avtal mellan EU och NATO kring lån av NATO-resurser för EU-ledda operationer. Projektet har här bland annat pekat på behovet att ge Turkiet ”rimliga” garantier för inflytande över EU-operationer i Turkiskt närområde.

Kapacitetsfrågan fortsätter att vara en annan stötesten för EUs förmåga till krishantering. Ytterst handlar det om medlemsstaternas vilja att bidra till den gemensamma styrkan inte minst då den sammanlagda styrkepoolen tycks behöva vara betydligt större än de 60 000 soldater som utgör en maximal operation. Även om flera förbättringar har skett under året återstår fortfarande brister av en sådan karaktär att de i praktiken kan omöjliggöra fredsframtvängande EU-insatser. För svensk del finns det vidare en tröskelnivå strax över 2 000 soldater i insats då nuvarande rekryteringssystem inte längre klarar av att förse de svenska förbanden med tillräckligt med soldater. Det kan komma att ställas krav på större bidrag från Sverige än de ca 2 000 soldater som idag är anmälda samtidigt som en sådan ökning knappast är möjlig utan ett system med drastiskt högre kostnader för beredskap och insats.

En återkommande fråga under året har varit behovet av ett europeiskt strategiskt

koncept. Trots att styrkan till del förklarades operativ vid toppmötet i Laeken i december har frågor som var, när och hur den ska sättas in, inte varit politiskt möjliga att diskutera. Detta har inneburit att styrkeutvecklingen har varit kapacitetsstyrd, inte intressestyrd, eller med andra ord att en operation får vara maximalt 60 000 soldater har varit en viktigare input än vad den ska klara av.

Men det finns också risk för andra problem utan någon form av strategiskt koncept. För det första kan det uppstå felaktiga förväntningar eller farhågor, såväl inom som utanför EU, avseende styrkans syfte. För det andra kan oklarheter om medlemsstaternas positioner i dessa frågor, tillsammans med olika syn mellan medlemsstaterna kring vad styrkan bör och kan klara, leda till onödiga fördröjningar vid förberedelser av insatser. För det tredje måste de som arbetar med att ta fram styrkan ha vissa utgångsvärden t.ex. avseende geografi, klimat, etc. Om de inte får dessa måste de göra egna antaganden vilka i längden är politiska.

Terrordåden den 11 september och den efterföljande utvecklingen kommer att få konsekvenser för utvecklingen av såväl ESDP som Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska situation. Även om det inte är en ny värld så betraktar vi definitivt den med nya glasögon. Hot som tidigare sågs som allvarliga men ändå främst teoretiska är nu högst verkliga samtidigt som den säkerhetspolitiska kartan ritas om.

Det är troligt att de EU-stater vilka önskar en högre grad av integration också kommer att trycka på för en utvidgning av ESDP utanför de så kallade Petersbergsuppgifterna och mot någon form av gemensamt försvar. Det är ännu oklart hur traditionellt transatlantiskt inriktade stater som Storbritannien kommer att ställa sig till detta. En utvidgning av ESDP skulle

dock vara minst sagt problematisk för Sverige och de andra alliansfria medlemsstaterna. I förlängningen kan det leda till att Sverige antingen tvingas söka undantag avseende ESDP eller acceptera att ett antal stater går vidare på försvarsområdet utan att ha alla med sig.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning till kunden har framförallt skett genom olika former av direkt medverkan i Försvarsdepartementets arbete samt genom avtappande promemorior kring för policyprocessen aktuella frågor. Inom ramen för FOIs kompetensgrupp ESDP har också etablerats en seminarieserie för Regeringskansliets personal kring aktuella forskningsresultat för att säkerställa att dessa kommer in i policyprocessen.

EUROKRIS strävan har vidare varit att försöka publicera så mycket som möjligt av forskningsresultaten i form av rapporter, artiklar, promemorior och andra öppna dokument för att bidra till den offentliga debatten och skapa ett institutionellt minne. Projektet har under året också givit ut ett halvdussin nummer av sitt nyhetsbrev.

Dessutom har projektet medverkat i akademiska sammanhang, bland annat delförfattat ett kapitel kring Sverige och ESDP i en tysk antologi, delförfattat ett bidrag om civil-militär samverkan för den offentliga utredningen GLOBKOMs (parlamentarisk utredning om Sveriges politik för global utveckling) rapport-sammanställning samt medverkat i olika tidskrifter. Det har varit ett medvetet led i projektets kvalitetssäkring att öppna upp så mycket som möjligt av rapporter och analyser för akademisk debatt och kritik genom extern publicering och seminarier.

Vidare har det varit en strävan att publicera resultaten även utanför den inre kretsen av

intresserade i den svenska förvaltningen, såväl för att föra ut kunskapen som för att skapa möjlighet till en diskussion kring slutsatserna. Projektets personal har efterfrågats för analyser och kommentarer av massmedia. Projektet har också publicerat flera opinionsartiklar, bland annat på DN:s debattsida, kring konsekvenserna av den 11 september för Sverige och svensk säkerhets- och försvarspolitik.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektet har bidragit till en stabilare grund för framförallt Försvarsdepartementets löpande policyarbete avseende ESDP under och efter EU-ordförandeskapet. Förutom denna roll att "backoffice" fördjupa Regeringskansliets kunskaps-grund inför aktuella beslut deltog projektet under våren också i högre grad än tidigare i arbetsgrupper såväl i Stockholm som i Bryssel för att direkt förstärka det svenska ordförandeskapet.

Projektet har också medverkat till att långsiktigt bygga upp kunskapen kring olika aspekter av ESDP genom en serie av större, fördjupande promemorior och rapporter.

Slutligen har projektets analyser av effekterna av dåden efter den 11 september visat på såväl konsekvenser som alternativa möjliga handlingsvägar för EU och Sverige.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet fortsätter under 2002.

4.16 Lågnivåkonflikters operativa och taktiska natur (LOPETAN)

(A1111)

Projektledare: Pär Eriksson (t o m februari 2001) och Magnus Norell (fr o m mars 2001)
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

LOPETANs huvudsakliga mål är att bygga upp en långsiktig kompetens kring lågnivåkonflikter (inklusive terrorism) för att kunna utgöra en kunskapsbank för Regeringskansli och Högkvarter vid beslut om, och planering av, sådana insatser.

I ett första led studerades Sveriges förmåga att genomföra *Special Operations* från både taktisk, operativ och politisk utgångspunkt. Här analyserades även vilka olika former av operationer som kan komma att vara aktuella för Sveriges del, speciellt inom ramen för det europeiska säkerhetssamarbetet.

Projektet bedöms vara till 70% kunskapsuppbyggande och till 30% avtappande.

Genomförda aktiviteter

Inom ramen för LOPETAN, har under året producerats fem FOI Memo, samt hållits två seminarier.

Dessa har berört svenska aspekter av fredsfrämjande insatser och evakueringsoperationer, underrättelseverksamhet i terroristbekämpning, specialförband i internationella operationer, lågnivå-konflikter, etno-politiskt våld och terrorism.

Projektet har genomfört utbildning i kursen "Terrorism – aspekter för bekämpning" 5 poäng, hösten 2001 i samarbete med Uppsala Universitet.

Projektet har bidragit till studien om

händelserna i USA den 11 september 2001.

Samverkan med forskningssamfunder har skett genom deltagande i konferens om "Peace Support Operations – Lessons Learned and Future Perspectives", samt kontakter med 'The International Policy Institute for Counter-Terrorism' i Haifa, Israel.

Framkomna resultat/slutsatser

Utöver ovan presenterade resultat har projektet konkret visat på svenska möjligheter att delta i olika internationella operationer (se även nedan om Afghanistan) på ett sätt som inte varit fallet tidigare. Vidare har projektet, genom arbetet med terrorismstudier, visat på behovet av vidare studier inom detta område. Inte minst med tanke på Sveriges roll inom det militära EU-samarbetet.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning har skett på sedvanligt sätt via FOI-rapporter och seminarier.

Under året har projektet medverkat i media (TV, radio och tidningar) inom områdena terrorism, Mellanösternkonflikten och lågnivåkonflikter.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

De studier som producerats har av Försvarsdepartementet använts som underlag för olika former av beslut och policyinitiativ i dagsaktuella frågor. Ett tydligt exempel är studien "Special Forces in International Operations- Challenge for the Future". Studien behandlade den svenska bilden härvidlag och fanns med i bakgrundsarbetet när det beslutades om svenskt deltagande i Afghanistan.

Internationellt avtalsbundet samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Under år 2002 föreslås projektet inrikta sig

på studier av lågnivåoperationer som inte faller inom ramen för traditionella fredsfrämjande operationer. Här avses studera specialförband, icke-statliga organisationers roll i konfliktområden, hotbilder och konflikttyper.

Det är också en ambition vid LOPETAN att under nästa år arbeta vidare för att bygga upp en mer långsiktig kompetens kring frågan om terrorism och de konflikter/problemområden som kan kopplas till terrorismen.

4.17 Internationella operationer - stöd och analys (A1118) Projektledare: Niklas Granholm, FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet genomför policyrelevanta analyser och annat underlag till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) samt verkar främst kunskapsuppbyggande men också avtappande inom området internationella insatser. Centralt är att analysera de säkerhetspolitiska aspekterna av internationella insatser i strategiska men också operativa sammanhang.

Genomförda aktiviteter

Under året har två delstudier färdigställts – marina internationella insatser samt en fallstudie om krishanteringsinsatsen på Östtimor.

Händelseutvecklingen efter terroristattentaten den 11 september innebar att ett av delprojekten fick skjutas upp till år 2002 till förmån för analys av implikationer för svensk säkerhet av terrordåden, vilket resulterade i bidrag till den på kort tid genomförda studie i ämnet som överlämnades till Försvarsdepartementet. I övrigt har projektet bidragit med

policyunderlag, skriftligt såväl som muntligt, för utvecklingen på västra Balkan.

Under våren deltog projektet som spelledare i det Genève-baserade säkerhetspolitiska institutet GCSP:s scenariospel, där spelscenariot till stor del utvecklats inom projektets ram. Resultatet redovisades skriftligt. I övrigt har konferensbidrag samt utbyte avseende utvecklingen av internationella operationer skett vid konferenser i Washington, DC, Moskva, Berlin, Helsingfors, Stockholm och Karlskrona. Det internationella informella nätverket har i övrigt utvecklats som avsett.

Framkomna resultat/slutsatser

Den mycket dynamiska säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa samt i världen i övrigt, ställer det svenska diplomatiska och militära systemet inför ett flertal konceptuella utmaningar. Länkningsav förmågan till krishanteringsinsatser och vår egen direkta säkerhet har under året blivit mycket tydlig och tidigare konceptuella modeller kan i det ljuset behöva omprövas. Utvecklingen är heller inte entydig, vilket visas av nyligen genomförda krishanteringsoperationer. De politiska villkoren under operationerna är mycket skiftande avseende operationsmiljö, mandat, m.m. Nya frågeställningar kommer fortlöpande att behöva hanteras, vilket ställer krav på flexibilitet inom projektet.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning sker genom muntliga föredragningar, arrangerande av spel, deltagande i seminarier för uppdragsgivaren samt skriftliga rapporter. Redovisningsformen har anpassats efter tidsram, fråga och relevans.

Under 2001 har olika slag av framträdanden i massmedia också utgjort ett ökande inslag i projektets verksamhet.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Uppdragsgivaren får genom fortlöpande analyser relevant underlag för områden man själv önskar få belysta, sådana där FOI besitter expertkunskap samt inom områden där nya aspekter och synsätt upptäcks.

Ömsesidiga och direkta initiativ mellan projektets forskare och Regeringskansliets tjänstemän fortfar att vara centralt för arbetssättet. Projektet bidrar därmed till den säkerhetspolitiska utvecklingen och Försvarsmaktens framtida roll.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet planeras fortsätta under 2002 med studier av dels det marina området för internationella insatser, dels internationella insatsers roll i svensk övergripande strategi.

4.18 Krishantering / ESDP – den civila dimensionen

(A1160)

Projektledare: Helén Jarlsvik,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet "Krishantering" har stöttat Försvarsdepartementet med analyser av EUs säkerhets- och försvarspolitik (ESDP), företrädesvis den civila dimensionen. Målet har varit att förse departementet med policy- relevanta analyser.

Genomförda aktiviteter

Projektet har genererat två FOI Memon.

Framkomna resultat/slutsatser

Europeiska unionens satsning på att befrämja civil-militär samverkan har inte tagit hänsyn till att behovet av samverkan

kan variera beroende på när i tiden som den civila respektive militära insatsen initieras, vilka aktörer som skall samverka etc. För att EU skall kunna förbättra sin förmåga till civil-militär samverkan bör denna variation av situationer mötas med en lika bred och variationsrik uppsättning av åtgärder.

De funktioner som ingår i civil förvaltning i krishantering (EUs andra pelare) kan även sägas ingå i första pelarens olika aktiviteter. Eftersom kommissionen därmed med rätta kan hävda att den har kompetens inom området föreligger en viss risk för att en öppen pelarkonflikt utvecklas. För att om möjligt undvika detta bör ESDP -arbetet i första hand inriktas mot kapacitetsutveckling. Samtidigt kan dock inte lednings- och processfrågor helt uteslutas.

Kunskapsspridning

Projektet har spridit kunskap till uppdragsgivaren genom det skriftliga underlag som har producerats inom projektets ram och genom den kontinuerliga dialog som förts med uppdragsgivaren. Inom ramen för Kompetensgrupp ESDP har också en seminarierie för Regeringskansliets personal kring aktuella forskningsresultat etablerats. Detta för att säkerställa att forskningsresultatet kommer in i policy-processen.

Kunskapsöverföring till allmänheten och andra forskningsinstitut har bl.a. skett genom att projektet har deltagit i en seminarierie, som Utrikespolitiska institutet har arrangerat, på temat EUs civila krishantering.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektet har genomfört analyser av frågeställningar som är av stor vikt för departementet, men som dess ordinarie handläggare inte har haft möjlighet att fördjupa sig i.

**Internationellt avtalsbundet
projektsamarbete**
Förekommer inte.

Fortsättning
Projektet fortsätter under 2002.

Ledning av totalförsvaret

4.19 Totalförsvarets operativa
förmåga (TOF)
(A1140)
Projektledare: Sten Ternblad (t o m
januari) och Johan Tunberger (fr
om februari),
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål
Det övergripande syftet med studien är att
ge Försvarsdepartementet en komplet-
terande analys av totalförsvarets förmåga
och tydliggöra de överväganden och
analyser som ligger till grund för försvars-
planeringen.

Under 2001 har TOF:s inriktning varit att
utifrån nationella mål härleda främst
militära strategier till stöd för dessa.
Genom scenarioverksamhet har möjliga
operativa utmaningar på fem-tio års sikt
undersökts. Härvid har såväl omvärlds-
situationen som tillgången till gripbara
svenska militära förmågor varierats.
Därmed ges ett kompletterande underlag
för en konkret diskussion om militära
förmågor och deras ändamålsenlighet i ett
strategiskt spårbarhetsperspektiv

Året har främst ägnats kunskaps-uppbyg-
gande verksamhet. Tentativa resultat har
redovisats för Försvarsdepartementet vad
gäller de fyra första av nedanstående fem
mål för studien.

- formulera olika nationella strategier
med tillhörande handlingsalternativ,

- bedöma olika hotbedömningars påver-
kan av val av handlingsalternativ inom
respektive strategi,
- bedöma operativ förmåga inom ramen
för olika nationella strategier i lämpliga
scenarier,
- ange värderingskriterier med hänsyn till
de valda strategierna,
- sammanställa, värdera och samman-
väga information beträffande militärt
motstånd och civilt motståndsförmåga
som underlag för politiskt agerande i de
valda strategierna.

Genomförda aktiviteter

Inom ramen för seminarier och kollokvier
diskuterades uppkommande frågor med
representanter för Försvarsdepartementet,
Högkvarteret, Försvarshögskolan och
övriga forskare inom FOI (huvudsakligen
projekten "FORMA" (inte i denna rapport),
"Närområdet" avsnitt 4.2, "RUFS" 4.1
samt förarbetet på ny luftförsvarsstudie).

Framkomna resultat/slutsatser

Resultaten är än så länge tentativa. En allt
fastare slutsats är dock att för att ha reella
militärstrategiska val för att hantera de hot
som kan uppstå ur nuvarande
omvärldssituation krävs tillgång till ett
relativt litet antal mobila, välutrustade och
omedelbart tillgängliga militära förband,
samt att dessa baseras på ett sådant sätt att
de kan verka skyddat ur fredsgruppering.

Kunskapsspridning

Har främst skett genom att beställaren och
andra potentiella intressenter deltagit i
seminarier m m.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektet har under året främst verkat
kunskapsuppbyggande. Försvarsdeparte-
mentet har efter föredragning begärt att en
öppen redovisning ska göras som ett bidrag
till diskussionerna inför nästa försvars-
beslut..

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetet under 2002 och nästföljande år förutsätts ske för att i samråd med beställaren fördjupa och konsolidera resultaten i enlighet med ovan redovisade mål för studien. Projektet avses avslutas 2003.

4.20 Operationsanalytiker Fö/MIL / Särskild forskning för För- svarsdepartementet (A1141) Projektleader: Helge Löfstedt FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektleader arbetar vid Forsvarsdepartementets enhet för militära frågor med följande politiska mål:

- att genomföra ominriktning av totalförsvaret från invasionsförsvaret till insatsförsvaret med internationell krishanteringsförmåga samt
- att bevaka utvärdera och analysera omvärldsutvecklingen samt kontinuerligt bedöma totalförsvarets behov av anpassning.

Genomförda aktiviteter

Aktiviteter har genomförts i anslutning till:

- deltagande i arbetsgrupp Forsvarsplanering främst vad avser utarbetande av underlag för inriktning av Operativa studier och Perspektivplanering vid Forsvarsmakten med delgivning flera gånger under året,
- deltagande i arbetsgrupp Sakerhetspolitik som utarbetar underlag för Forsvarsberedningens rapport våren 2001,
- deltagande i arbetsgrupp Inriktning (av Totalförsvaret) som utarbetade under-

lag för motsvarande rapport sommaren 2001,

- utarbetande av proposition 2001/02:10 "Fortsatt förnyelse av totalförsvaret" och
- utarbetande av regleringsbrev för Forsvarsmakten 2002.

Därutöver har dokumenterats en studie genomförts avseende det svenska luftförsvarets förmåga att anpassas till potentiell utveckling för de ryska flygstyrkkrakterna i närområdet. Rapporten kommer ut i början av 2002.

Framkomna resultat/slutsatser

Resultatet implementeras direkt i Forsvarsdepartementets verksamhet och egna processer. Exempel utgörs av skrivningar i de dokument som ovan redovisas.

Kunskapsspridning

Verksamheten genomförs i direkt kontakt med chefer och handläggare vid Forsvarsdepartementet. Föredragningar har gjorts för statssekreteraren vid Forsvarsdepartementet.

Två artiklar har publicerats i Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift samt en artikel i Vårt Forsvar.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Verksamheten inom projektet utgör en väsentlig del av en efterfrågad kompetenshöjningen vid Forsvarsdepartementet avseende förmåga att genomföra *operativ värdering*, att *anpassa* försvaret till förändringar i den sakerhetspolitiska miljön och *spårbarhet* d.v.s. redovisa samband mellan behov av operativ förmåga och resurser vid Forsvarsmakten.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Verksamheten fortsätter 2002 med direkt avtappande verksamhet.

4.21 Metoder för verksamhetsstyrning

(A1180)

Projektledare: Charlotte Collin
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektets område är statsmakternas styrning av myndigheterna inom försvarssektorn. Med styrning avses försvarsplanering inom försvarsbeslutsperioden samt den årliga styrprocessen, d.v.s. styrning på kort och lång sikt inklusive materielupphandling,

Projektets syfte har varit att pröva, och när så varit lämpligt, föreslå tillämpningar av ny teori och av erfarenheter från andra sektorer. I arbetet tillvaratas erfarenheter från försvarssektorn.

Under året har projektet i bestått av tre delar. En del har inriktats på Forsvarsdepartementets uppföljning, i form av de löpande återrapporteringskraven på Forsvarsmakten. Arbetet har tillvaratagit de resultat som projektets tidigare arbete givit. En annan del av projektet har ägnats åt fördjupning av tidigare arbete avseende den i omvärlden pågående utvecklingen av former för offentlig/privat samverkan.

Till projektet har ytterligare en del förts som är fortsättningen på det under 2000 bedrivna projektet "Forsvarsplanering". 2001 års delstudie fördjupar arbetet om den medellånga och långa planeringen rörande Forsvarsmaktens materieförsörjning.

Projektet har en flerårig inriktning och är såväl kunskapsuppbyggande som kunskapsavtappande. Projektets två första

delar (återrapporteringskrav i uppföljningen respektive former för offentlig/privat samverkan) har verkat med sina nuvarande forskningsfrågor under nuvarande form under två år. Projektets tredje del (försvarsplanering) har tidigare bedrivits, inom annat projekt, med inriktning mot att beskriva den historiska utvecklingen inom området. Arbetet inom detta delprojekt är nu inriktat på att kartlägga möjligheter att bedöma resurseffektiviteten i materieförsörjningen utifrån tillgänglig information som delges Forsvarsdepartementet från Forsvarsmakten.

Genomförda aktiviteter

Arbetet avseende återrapporteringskrav har varit inriktat på att utifrån teori och empiri dra slutsatser om utformningen av återrapporteringskrav i regleringsbrevet. Tre promemorior har skrivits, vilka har presenterats och diskuterats med uppdragsgivaren. Slutsatserna har tillämpats i Forsvarsdepartementets arbete med att utforma aktuellt regleringsbrev, genom att en projektmedlem tjänstgjorde vid departementet och deltog i arbetsprocessen, med kontakter med såväl handläggare vid Forsvarsdepartementets enheter EPS och MIL.

Arbetet avseende försvarsplanering har varit inriktat på att bygga upp en kunskap om materieförsörjningsprocessen genom att ta del av aktuella arbeten och utredningar. En promemoria har skrivits som behandlar befintlig information som kan bidra till bedömningar av materiels resurseffektivitet. Arbetsresultatet har presenterats och diskuterats med uppdragsgivaren.

Arbetet avseende samverkan har koncentrerats på att utifrån nationalekonomisk teori författa en promemoria över kriterier för när en verksamhet (eller investering) lämpligen bedrivs i offentlig respektive privat regi. Kriterierna har tillämpats på

exempel av projekt inom Forsvarsmakten där privat samverkan har använts eller kommer att användas.

Framkomna resultat/slutsatser

Resultatet av arbetet avseende återrapporteringskrav framhåller att den begränsade analyskapaciteten inom departementet bör användas med omsorg så att kunskapen i de komplexa frågorna successivt kan byggas upp. Projektet understryker vikten av att redan i formuleringsfasen av återrapporteringskraven klargöra till vad informationen ska användas och vilka antaganden som finns avseende den efterfrågade informationen. Resultaten understryker också vikten av att begära in analyserad information framför detaljinformation, när syftet är kunskapsuppbyggande.

Resultatet avseende försvarsplaneringsdelen av projektet, är att utifrån den information som idag förmedlas mellan Forsvarsmakten och Forsvarsdepartementet saknas möjligheten att bedöma resurseffektiviteten avseende materielförsörjningen.

Resultatet av samverkansdelen av projektet är att privat samverkan för verksamhet som tidigare bedrivits i offentlig regi kan vara lämplig när styrkorna i marknadsmekanismerna kan tillvaratas, vilket bl.a. förutsätter att marknaden är fungerande och att konkurrensen främjas. Därtill krävs att staten förmår att precisera sina krav.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning om delen avseende återrapporteringskrav har skett genom löpande föredragningar med diskussioner kring arbetsresultat med uppdragsgivaren (Forsvarsdepartementet/EPS). Därtill har medarbetare i projektet tjänstgjort i det löpande arbetet vid departementet för att tillämpa slutsatser från arbetet.

Kunskapsspridning om arbetet rörande försvarsplanering har skett genom löpande föredragningar med diskussioner kring arbetsresultat med uppdragsgivaren. För att både tillvarata och bidra till det pågående utvecklingsarbetet som sker inom andra FOI-projekt har projektet deltagit i FOI-interna seminarier om spårbarhet. Projektet har också deltagit i FOI remissarbete avseende Forsvarsmaktens materiel-försörjning.

Resultatet av arbetet om samverkan har spridits genom den rapport som skrivits, vilken blivit starkt efterfrågad. Därtill har projektet deltagit i en internationell konferens där olika länders erfarenheter från offentligt/privat samverkan inom försvarssektorn presenterats.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Arbetet med återrapporteringskrav ger ett bidrag till Forsvarsdepartementets utveckling av utformningen av dessa krav i regleringsbrevet i syfte att informationen i än högre grad ska bidra till Forsvarsdepartementets kunskap om Forsvarsmaktens komplexa verksamhet.

Arbetet med försvarsplanering ger ett bidrag till att utveckla informationen om resurseffektivitet avseende materiel i materielplanen.

Arbetet med samverkan ger ett bidrag till kunskapsorienteringen i privat/offentlig samverkan med hjälp av national-ekonomisk teori.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Fortsättning av arbetet kommer att bedrivas inom samtliga delprojekt under 2002.

4.22 Ledningsövningar

(A1190)

Rolf Lindgren

FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

FOI ger stöd till planering och genomförande av ledningsövningar inom Regeringskansliet.

Genomförda aktiviteter

Planering och genomförande av dels ett endagsseminarium omfattande behov av och krav på åtgärder då den egna organisationen drabbas av en omfattande olyckshändelse, dels av ett spel under två dagar omfattande beredning av regeringsärenden då en naturkatastrof drabbar en del av landet med deltagande av statsråd, statssekreterare, enhetschefer och handläggare inom Regeringskansliet. Även delar av riksdagen deltog under en del av övningen.

Stödet avser utformning och dokumentation av ledningsövningens idéinnehåll, metodik, uppläggning, scenario, händelseutveckling, uppgifter, utvärderingsunderlag samt ledningsmanus.

Framkomna resultat/slutsatser

Ledningsövningen ger underlag för revidering och komplettering av beredskapsplaneringen inom Regeringskansliet.

Erfarenheterna från tvådagarsspelet visade på att beredning av regeringsärenden under stark tidspress och informationen till media behöver utvecklas. Spelet gav underlag för en sådan utveckling.

Erfarenheterna från seminariedagen visade på behovet av en åtgärdspromemoria för denna typ av händelse. Underlag till en sådan promemoria utarbetades och redovisades under övningen.

Kunskapsspridning

Kunskapsöverföringen har skett direkt och i omedelbar anslutning till medverkan i planeringen och genomförande.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Kunskapen om hur en svår olycka påverkar den egna myndigheten samt dennas ansvar, främst avseende omhändertagandet av egen personal, medvetandegjordes och fördjupades för Regeringskansliets personal.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet föreslås fortsätta under 2002 med en utvärdering och utveckling av de hittillsvarande ledningsövningarnas innehåll, uppläggning och genomförande samt ett planeringsstöd inför en ledningsövning under nästa mandatperiod.

Samhällets risk- och krishantering

4.23 Säkerhet i ett föränderligt samhälle

(A1161)

Projektledare: Per Ånäs,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

FOI har under hela 1990-talet bedrivit forskning kring den tekniska infrastrukturen. Detta har framförallt aktualiserats mot bakgrund av den förändrade hotbilden vad gäller angreppens förväntade karaktär, den bredare synen på hotet, den ökade betydelsen för de civila funktionerna, och därmed även för de tekniska infrastruktursystemen. Det övergripande syftet med flertalet av studierna har varit att med olika hot som bakgrund analysera de tekniska systemens sårbarhet och

säkerhet, framförallt från användarnas perspektiv.

Genomförda aktiviteter

Rapporten "Antagonistiska angrepp mot elsystemet. En morfologisk analys" färdigställdes vid slutet av år 2000. Under år 2001 har denna och även tidigare rapporter på området föredragits och diskuterats inför Forsvarsdepartementet, Näringsdepartementet, Affärsverket Svenska Kraftnät samt Forsvarsutskottet. För dessa föredragningar har material tagits fram och i viss grad uppdaterats med hänsyn till terrorattackerna i september 2001.

Projektet har representerats i Insynsrådet för elberedskap vid Affärsverket svenska kraftnät (Elberedskapsrådet vid Svenska kraftnät).

Framkomna resultat/slutsatser

Utbildning i hotbilden, såsom den beskrivs i senaste försvarsbeslutet, är viktig att genomföra.

Kunskapsspridning

Projektets syfte har varit att sprida och delge de under 2000 framtagna resultaten. Utöver de nämnda föredragningarna har remissunderlag framtagits, rapporter distribuerats, telefonkontakter skett mm.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

En huvuduppgift för projektet är att påvisa sårbarheter inom de tekniska infrastruktur-systemen och, mot bakgrund av aktuell hotbild, föreslå angelägna åtgärder. Arbetet under året har givit Forsvarsdepartementet och andra avnämare möjlighet att bättre tillgodogöra sig den information som finns i rapporterna, och som kan te sig svårtillgänglig för utomstående.

Arbetet har tydliggjort hotet och dess konsekvenser för systemen, och därmed bl.a. hur olika åtgärder bör prioriteras. Föredragningarna har även givit perspektiv

på vissa utredningar och studier som andra genomfört på området.

Genom representationen i Elberedskapsrådet har totalförsvarets behov och synpunkter kunnat framföras till aktörer på området. Vidare har kunskaper och kontakter därifrån kunnat hanteras inom FOIs forskning.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Finns inte.

Fortsättning

Någon fortsättning är inte planerad.

4.24 Strukturer för krishantering (A1162)

Projektledare: Kerstin Castenfors
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Målet för projektet har under 2001 varit att bistå Regeringskansliet med kompetensuppbyggnad inom området civil krishantering i anslutning till den kartläggning och analys av området Svåra påfrestningar på samhället i fred som pågått under 2001. Projektet har i stort under 2001 varit inriktat mot att besvara forskningsfrågor som rör jämförelser mellan hur en viss typ av samhällspåfrestning (översvämning) har hanterats i några europeiska länder (Frankrike, Tyskland och Nederländerna under 1990-talet) och i Sverige (under 2000).

Förutom den kompetensuppbyggnad som ovannämnda aktiviteter bidragit till, har projektet även bidragit till att besvara mer övergripande frågor om krishantering inför propositionen avseende den civila beredskapen som läggs våren 2002. Projektets bidrag till detta har hittills varit att belysa centrala aspekter på krishantering liksom

att i stort redogöra för var forskningen på området befinner sig i dag.

Projektet är kunskapsuppbyggande men kan även sägas vara avtappande genom att projektets verksamhet bygger på en metod som tagits fram inom projektet i slutet av 1990-talet. Denna metodik har främst kommit till användning för den ovan nämnda komparativa studien. Projektet har arbetat med sina nuvarande forskningsfrågor sedan 1997. Former för verksamheten har i stort varit densamma sedan dess.

Genomförda aktiviteter

Den komparativa studie som nämnts i inledningen är en utvidgning av den uppgift som påbörjats hösten 2000. Samarbete har skett med forskare vid Forsvarshögskolan, University of Leiden, Nederländerna samt med the European Crisis Management Academy. Undersökningens svenska del har i stort tillkommit på uppdrag av Säkerhets- och Sårbarhetsutredningens särskilde utredare. Studien har redovisats som bilaga till SOU 2001:41 (Säkerhet i en ny tid). Projektets bidrag till den proposition som läggs våren 2002 kommer att infogas i propositions-texten. Projektet har även under hösten bidragit med ett avsnitt till den studie som tillställts Forsvarsdepartementet från FOI och som föranletts av händelserna i USA den 11 september 2001.

Kunskapsspridning

Förutom att resultaten från 2001 års projektaktiviteter nått uppdragsgivare enligt ovan, har projektledaren även presenterat material som härrör sig från projektets aktiviteter i samband med internationella konferenser och seminarier under 2001 (bl.a. FN-konferens och FN-seminarium).

Projektet har även blivit publicerat i en internationell vetenskaplig tidskrift.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Den komparativa studien har bidragit till Säkerhets- och Sårbarhetsutredningens kunskapsuppbyggnad genom att bland annat belysa mekanismerna bakom samt konsekvenserna av en förskjutning av beslutsansvar mellan olika ansvarsnivåer i samband med hanteringen av över-svämningarna i Europa på 1990-talet och i Sverige under 2000.

Projektets samlade kompetens kan vidare genom sitt bidrag till 2002 års proposition bidra till att öka kunskapen om antal risk- eller krisparametrar som bör hållas levande för att det svenska samhället på ett effektivt och legitimt sätt ska kunna möta framtidens krisutmaningar.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Verksamheten inom projektets område kommer under 2002 fortsatt bedrivas, men i andra projektformer.

4.25 Nationellt ansvar vid svåra påfrestningar (A1163)

Projektledare: Percy Hartoft
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet avsåg att belysa vilka system och strukturer ett antal andra europeiska länder valt för den övergripande, nationella ledningen i samband med extraordinära händelseutvecklingar som kan utgöra hot mot samhället. Frågor om "offentligt ansvar och åtagande" har behandlats.

Genomförda aktiviteter

En genomgång och diskussion har gjorts av ett antal länders system och strukturer för

den nationella nivåns agerande. Tonvikten har lagts på en diskussion om olika roller före, under och efter en extraordinär händelse. Studiebesök har genomförts i Storbritannien.

Framkomna resultat/slutsatser

Resultaten har redovisats till Forsvarsdepartementet samt i form av underlag till sårbarhets- och säkerhetsutredningen.

Den främsta slutsatsen är att det krävs ytterligare diskussioner och förtydliganden kring det offentliga roll i samband med dylika händelseutvecklingar, bl. a. när det gäller behovet av särskilda maktbefogenheter och konsekvenser och effekter (inte bara i finansieringstermer) av olika modeller.

Kunskapsspridning

Spridandet av projektets resultat har skett i memoform samt genom ett anförande vid ett av de seminarier som arrangeras av säkerhets- och sårbarhetsutredningen.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektets resultat kommer att ingå som ett av underlagen i det fortlöpande arbetet vid Forsvarsdepartementets civila enhet för att successivt utveckla systemet för krishantering på nationell nivå.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet fortsätter under 2002 men i andra projektformer.

4.26 Nätverk för hot- och riskforskning (RiskNet) (A1164)

Projektledare: Staffan Molin,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Forskarnätverket (RiskNet) syftar primärt till att tillgodose behovet av samordning på forskarnivå inom hot- och riskområdet. Detta innebär bl.a. att ett ömsesidigt utbyte av information mellan forskare m.fl. skall möjliggöras och stimuleras. Inom projektet har ytterligare och delvis mer preciserade syften och fördelar identifierats med detta nätverk:

- Underlätta utnyttjande av forskningsresultat.
- Undvika dubbelarbete inom forskningsområdet.
- Identifiera potentiell forskningsfinansiering.
- Sprida intresset för forskning om hot och risker.

År 2001 var det femte året som projektet arbetade med dessa frågor.

Genomförda aktiviteter

Arbetet inom RiskNet är inriktat mot att driva en webbplats på Internet för svensk hot- och riskforskning. En viktig del av arbetet består i att kartlägga forskningen m.m. inom ett antal hot- och riskområden. Dessutom kartläggs vissa frågor som är gemensamma för forskningen och planeringen inom flera hot- och riskområden. Ett antal forskare m.fl. från olika organisationer är engagerade i detta arbete.

Framkomna resultat/slutsatser

Nätverket är baserat på den webbplats (www.risknet.foi.se) på Internet som skapats för spridning och utbyte av information om hot- och riskforskning. På

webbplatsen finns bl.a. förtecknat de organisationer som finansierar eller bedriver forskning inom olika hot- och riskområden. Vidare finns kortare beskrivningar av forskning med adresser och eventuella länkar till respektive forskare tillgängliga. En redovisning av viktigare fakta inom respektive område har tagits fram och publicerats på webbplatsen. Arbetet med RiskNet har därutöver bl.a. resulterat i att nya forskningsprojekt initierats.

Kunskapsspridning

Ett av projektets grundläggande syften är just kunskapsspridning när det gäller hot- och riskforskning. Denna spridning sker främst genom publiceringen på Internet men även genom att redaktionen för RiskNet förmedlar kontakter mellan olika typer av intressenter och forskare.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Försvarsdepartementet är sammanhållande för den ambitionshöjning som regeringen genomför när det gäller hela totalförsvarets beredskap mot nya hot och risker. En viktig del i detta arbete är att åstadkomma en systematiserad och samordnad kunskapsutveckling. RiskNet kan utgöra en viktig komponent för att en sådan kunskapsutveckling skall vara möjlig.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetet med RiskNet kommer att fortsätta under år 2002.

4.27 Befolkningsskydd (A1165)

Projektledare: Petter Wulff,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet har gjort en översyn av planeringsinriktningen beträffande and-

ningsskydd för befolkningen och skyddsrum samt föreslagit att befolkningsskyddets framtida utformning prövas inom ramen för en bred systembeskrivning.

Genomförda aktiviteter

Samtal har förts med Räddningsverket och några kommunala räddningstjänster. Redovisningar av arbetsläget har gjorts för uppdragsgivaren.

Framkomna resultat/slutsatser

Några handlingsvägar för framför allt hanteringen av andningsskydd och skyddsrum har presenterats. De kan kallas "enskild väg", "kollektiv väg" och "anpassningsväg". En beskrivning har gjorts av systemet "Skydda och rädda liv i akutsituationer". Systembeskrivningen ger en ram för att utforma och värdera ett framtida befolkningsskydd.

Kunskapsspridning

Muntliga redovisningar för kunden (Försvarsdepartementets enhet för civilt försvar) har skett vid några tillfällen.

Pressmeddelandet om projektrapporten fick medialt genomslag genom anknytningen till följdhändelser efter den 11 september. I samband med publiceringen av projektets rapport har kontakt också tagits med Socialstyrelsen och Civilförsvarsförbundet.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Verksamheten har utgjort underlag för diskussioner med Försvarsdepartementet om en brett upplagd fortsättningsstudie med flera deltagande organisationer (Räddningsverket, Socialstyrelsen, Civilförsvarsförbundet, bl.a.).

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Verksamheten inom projektets område kommer under 2002 fortsatt bedrivas, men i andra projektformer.

4.28 NBC-arbetsgrupp (A1166)

Projektledare: Lennart Johansson,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet avser bemanning av sekretariatet för Arbetsgruppen för samordning av förberedelser inför freds- och krigstida hot inom NBC-området vid Forsvarsdepartementet.

Arbetsgruppen ska

- Lämna förslag till åtgärder för att förbättra beredskapen och kunskapen inom NBC-området samt verka för ökad samverkan och samordning mellan myndigheter;
- Vidareutveckla beskrivningen av den samlade hotbilden;
- Inhämta internationella erfarenheter; Identifiera brister på NBC-området genom analys av ett antal scenarier;
- Särskilt uppmärksamma organisatoriska och ekonomiska konsekvenser av kraven på interoperabilitet vid internationella insatser;
- Bidra till att kunskapen i Sverige om den internationella utvecklingen på NBC-området förbättras.

Genomförda aktiviteter

Arbetet har bedrivits i sedvanligt utredningsformat. Ett större seminarium har genomförts. Arbetsgruppen har under året lämnat två delrapporter. Arbetsgruppen gav under året direkt stöd till regeringens hantering av de s.k. mjältbrandshoten.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning har skett dels via själva arbetsgruppen, vilken varit mycket brett sammansatt med representanter från samtliga berörda departement och myndigheter; dels via bred spridning av delrapporter.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Bättre beredskap inom NBC-området genom mer ordnad och utvidgad expertberedskap och vidareutvecklad beskrivning av den samlade hotbilden.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetsgruppen fortsätter sitt arbete under 2002 med bl.a. insamling av internationella erfarenheter av NBC-beredskap.

4.29 Sekretariatet för samordning kring forskning kring nya hot och risker (A1167)

Projektledare: Percy Hartoft
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet avser drivandet av ett sekretariat för regeringens samverkansgrupp om forskning kring nya hot och risker vid Forsvarsdepartementet. Målet är att diskutera kunskapsläget kring dessa frågor och peka på de kompletteringar som behöver göras.

Samverkansgruppen har påbörjat en uppdatering av den samlade redovisningen från de över 20 myndigheter och organ som ingår i gruppen. Härvid har en uppdelning gjorts i ett flertal undergrupper.

Resultaten från gruppens arbete skall tjäna som underlag för Forsvarsdepartementet såväl som för Forsvarsberedningen och diverse utredningar som pågår.

Genomförda aktiviteter

Samverkansgruppen har genomfört gemensamma möten under året där olika aspekter av hot och risker mot samhället i fredstid har diskuterat.

Sekretariatet liksom undergrupper inom bl.a. NBC-området har i tiden mellan mötena arbetat för att ta fram underlag, bygga nätverk och fört dialoger med andra än dem som är företrädde i gruppen. Preliminära resultat diskuteras fortlöpande i gruppen och med olika intressenter inom Forsvarsdepartementet, främst SALP, CIV och Forsvarsberedningen.

Kunskapsspridning

Inom samverkansgruppen sker ett intensivt utbyte av kunskaper och erfarenheter inom området. Genom undergrupperna fördjupas denna kunskapsspridning liksom via de nätverk och externa kontakter som skapas och successivt utvecklas.

Samverkansgruppen kommer senare att både publicera sina resultat och hålla seminarier kring intressanta aspekter av området.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektets resultat kommer att ingå i det arbete som bedrivs vid SALP och där utgöra ett underlag för bedömandet av framtida hot och risker mot samhället. Det kommer också att användas av säkerhets- och sårbarhetsutredningen samt utgöra ett underlag i det fortlöpande arbetet vid civila enheten för att successivt utveckla systemet för krishantering på nationell nivå.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet planeras fortsätta under 2002.

5 Projektvisa beskrivningar av genomförd verksamhet inom övriga beställningar för Utrikesdepartementet

5.1 Lettisk krishantering

(E1672)

Projektledare: Lennart Johansson,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Händelserna i Riga i mars 1998 visade tydligt att Lettland var i behov av ett väl fungerande nationellt krishanteringssystem. Lettland hade vid tillfället ingen modern organisation eller utbildad och övad personal och inte heller några *Standing Operating Procedures* för krishantering utan förlitade sig på kvarlevorna av det gamla civilförvarssystemet från den sovjetiska tiden. Infrastrukturen var svag och kommunikationsproblemen var legio. Som en följd härav sökte den lettiska regeringen stöd av bl.a. Sverige för att bygga upp ett nationellt krishanteringssystem och utveckla sin krishanteringsförmåga.

Ett väsentligt element i nationell krishantering är väl fungerande principer och lösningar för problemfri samverkan mellan offentliga myndigheter och allmänt god regeringsförmåga. Den lettiska regeringen var angelägen om att höja standarden i den offentliga förvaltningen och utveckla kompetens, organisation och rutiner för krishantering inom de offentliga strukturerna, såväl inom Regeringskansliet som inom polisväsendet, räddningstjänsten, gränsbevakningen och det militära systemet. Skapandet av ett nationellt krishanteringssystem sågs därför som en

passande plattform för multinationell samverkan.

Vid ett möte i Bryssel i maj 1998 med representanter från Sverige, Lettland och Kommissionen diskuterades möjligheterna att utnyttja EUs PHARE-program för stöd till Lettland i detta sammanhang. Som ett resultat av detta möte uppdrog Kommissionen åt Sverige att leda ett multinationellt projekt med syftet att stödja Lettlands uppbyggnad av ett nationellt krishanteringssystem.

Genomförda aktiviteter

Projektet har bedrivits i samverkan med Storbritannien och koordinerat med USA. Sverige har fungerat som projektledande nation. Ett stort antal aktiviteter i form av analysstöd, övning och utbildning, scenariogenerering och organisationsstöd har genomförts på lettisk botten med företrädare främst från det lettiska Regeringskansliet och relevanta statliga myndigheter.

Framkomna resultat/slutsatser

Ett direkt och påtagligt resultat av projektet har varit organiserandet och bemannandet inom det lettiska kabinettet av ett Crisis Management Centre. Stödet har varit avgörande för utveckling och etablering av ett nationellt system vilande på grundläggande principer för god krishantering. Inom ramen för detta har ett utbildnings- och övningsprogram tillskapats och Standing Operating Procedures utvecklats.

Fortsättning

Projektet avslutades under 2001.

5.2 Militärpolitiskt stöd till Utrikesdepartementet/EP (E1674)

Projektledare: Bengt Andersson,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor

Arbetet i projektet har omfattat stöd till UD/EP inom områdena europeisk krishantering i vid bemärkelse och rustningskontroll.

Genomförda aktiviteter

Arbetet har bestått av deltagande i regelbundna samrådsmöten som samman kallats av UD/EP.

Framkomna resultat/slutsatser

Underlag till UD:s handläggning av europeisk krishantering.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning har huvudsakligen skett vid förekommande samrådsmöten

Nytta/effekter för Utrikesdepartementet
FOI har kunnat bidra till ett kvalitetssäkrat underlag inom dessa områden.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Vid årskiftet 2001/2002 oklart om arbetet fortsätter under 2002.

5.3 Rustningskontroll och robot-försvar (E1675)

Projektledare: Ingmar Dörfer
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Syftet är att genomföra en första och omfattande studie av den amerikanska

robotförsvaret (BMD) på svenska. Det finns ingen svensk analys av ämnet.

Studiens mål är att analysera

- det nya amerikanska tänkandet ifråga om kärnvapenstrategi, rustningskontroll och BMD samt dess konsekvenser för amerikansk och europeisk säkerhetspolitik;
- den framväxande arkitekturen av BMD och dess konsekvenser för de viktigaste aktörerna i världspolitik;
- en analys av kostnader och genomförandeförmåga av ett BMD system.

Genomförd aktiviteter

Studien växte fram under ständigt tankeutbyte med beslutsfattare och analytiker på området. En förutsättning är naturligtvis kännedom om den framväxande litteraturen och debatten på engelska, franska och tyska. Före den 11 september 2001 var BMD- debatten den viktigaste frågan i den transatlantiska dialogen.

Under projektets gång genomfördes samtal med beslutsfattare, universitet och tankesmedjor i Washington DC, New York, London, Paris, Berlin, Bryssel, Köpenhamn, Oslo, Helsingfors, Genève och München.

Projektet har medverkat i följande symposier.

- National Missile Defense and the Future of Nuclear Policy. WEU Institute for Security Studies, Paris,
- Pugwash Workshop on Nuclear Stability and Missile Defense. Sigtuna (publicerat paper),
- European Security Forum on Missile Defense. Bryssel,
- Finland and Sweden: Security Perceptions and Defence Policy.

National Defence College, Helsingfors (publicerat paper),

- International Missile Defense, Royal United Services Institute. London.

Framkomna resultat/slutsatser

Bushadministrationen implementerar en ny kärnvapenstrategi och rustningskontroll där spridning av massförstörelsevapen snarare än en strategi av MAD, Mutual Assured Destruction, med Ryssland som under det kalla kriget, kommer i förgrunden. Denna politik har växt fram de senaste tre åren och med en helt ny litteratur i form av böcker och andra publikationer, där Jan Lodals "The Price of Dominance" är tongivande. Idéerna framförs i studiegrupper, en del som når slutsatser mot BMD, en del dominerade av republikaner och därmed för BMD som sedan leder till politiska beslut. Också demokraterna önskar ett BMD system av begränsad omfattning, till exempel James E. Lindsay & Michael E. O'Hanlon: "Defending America. The Case for a Limited National Missile Defense".

Den nya politiken måste implementeras, passera kongressens granskning etc. Den måste också avstämmas med och ibland leda till kompromisser med andra viktiga aktörer i världspolitik. Specifikt med BMD- systemet är att det måste betalas och fungera tekniskt. Det ligger i alla stora FoU-besluts natur att man i början inte vet vilket slutresultatet blir, inom vilken tidsram och till vilken kostnad.

Den framväxande BMD- arkitekturen består av flera olika system, några tillsammans med allierade och vänner, andra unilaterala amerikanska. Uppenbarligen får olika arkitekturer olika säkerhetspolitiska konsekvenser.

Kunskapsspridning

Interims- och slutrapporten läses inom Utrikesdepartementet och andra nyckel-

organisationer inom svensk säkerhets- och utrikespolitik.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Uppdragsgivaren erhåller genom studien tillgång till intellektuell och akademisk debatt kring robotforsvarsfrågan. Nya perspektiv bibringas också rustningskontrollområdet.

Internationellt avtalsbundet projektssamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Fortsättning under 2002 är ännu inte överenskommen.

5.4 Border Management Bulgarien och Rumänien

(E1701, E1702)

Projektledare: Lennart Johansson,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Europeiska kommissionen har genom sitt PHARE-program sedan 1997 i olika omfattning stött uppbyggandet av gräns- och kustbevakning i de sk kandidatländerna. Redan på ett tidigt stadium har experter från EUs medlemsstater utnyttjats. Från svensk sida har bl.a. FMV, dåvarande FOI, KBV och Sjöfartsverket varit verksamma med stöd i detta avseende i Baltikum och Polen.

Under år 1999 utförde FOI för Kommissionens räkning smärre arbeten i Rumänien. Under år 2001 har dock FOI inte varit verksamt i Rumänien detta sammanhang. I början av 2000 tillfrågades FOI av Kommissionen om man hade möjlighet att bidra med ett mer omfattande expertstöd till Bulgarien. Genom välvilligt finansiellt bistånd från Utrikesdepartementet har så också skett.

Genomförd aktiviteter

FOI har i på plats och i samverkan med andra medlemsstater gett direkt stöd till uppbyggnad av den bulgariska gränsbevakningen. Stödet har tagit formen av såväl analys av organisatoriska och materiella behov som hjälp till anskaffning av materiel.

Fortsättning

Projektet har avslutats under år 2001.

5.5 Rysk CW-destruktion

(E1712)

Projektledare: Mats Könberg,
FOI NBC-skydd

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet är ett svensk-ryskt samarbetsprojekt där Sverige lämnar stöd till Rysslands förstöring av kemiska stridsmedel. Samarbetet startade 1993 och avser förhållanden vid lagret i Kambarka i republiken Udmurtien.

Steg för steg har det svenska projektet under åren anpassats och svarat upp mot aktuella ryska prioriteringar. Efter inledande etapper med riskberäkningar (1993), utveckling och leverans av ett datoriserat beslutsstödssystem (1995) och etablering av ett Public Communication Center (1999) har den nu avslutade etappen främst inneburit stöd till infrastrukturen i staden och regionen genom leverans av kvalificerad medicinsk analysutrustning till det lokala sjukhuset i Kambarka.

Genomförda aktiviteter

Under våren 2001 färdigställdes genom ryska myndigheters försorg lokaler i det lokala sjukhuset för installation av en medicinsk analysutrustning avsedd för bl.a. analyser av arsenik i blod och urin. Syftet med utrustningen är att man ska kunna upptäcka eventuella medicinska effekter på befolkningen i omgivningarna till lagret

och den planerade destruktionsanläggningen, att man ska kunna mäta eventuella effekter på arbetarna i anläggningen samt att man i händelse av en olycka ska ha resurser för medicinsk analys och övervakning av skadade. Instrumentleverantören engagerades för inspektion av lokaler och övriga förberedelser innan leverans av utrustningen och utbildning av personalen planerades in.

Utrustningen kunde levereras och driftsättas under sommaren 2001. Utöver grundläggande utbildning i instrumentets handhavande har personalen sedan utbildats för de speciella analyser som kommer i fråga för det arsenikhaltiga C-stridsmedel som finns i lagret. Personal från Karolinska Institutet har varit engagerade för att specificera, upphandla och utbilda sjukhuspersonalen i Kambarka. Forskare från universitetssjukhuset i Izhevsk har också deltagit i utbildningen och kommer att bli ett stöd för sjukhuspersonalen vid uppläggning av provstrategier, analysmetoder och tolkning av resultat.

Under åren 1999 – 2000 renoverades lokaler i centrum av Kambarka, för ett Public Communication Center, komplett utrustning (möbler, datorer mm) för tre arbetsplatser anskaffades och personal utbildades i Sverige. Under våren 2001 togs ytterligare ett steg i form av ett tvådagars seminarium i Moskva för att med representanter för de centrala myndigheterna ingående diskutera hur denna resurs nu ska användas för att nå ut med information till en orolig allmänhet. Det har varit en röd tråd i projektet att de ryska myndigheterna har ett ansvar för informationen och att man från ansvarig central nivå måste vara ute i god tid med relevant information för att undvika ryktesspridning och obefogad oro.

Under oktober 2001 genomfördes en resa till lagret tillsammans med grupper från

Finland och Europeiska Kommissionen. För såväl Sverige som Finland var det fråga om att formellt markera slutet på genomförda bilaterala projekt i Kambarka. Representanter för Europeiska kommissionen deltog för att orientera sig om förutsättningarna för möjliga EU-finansierade projekt i framtiden.

Framkomna resultat/slutsatser

Från svensk sida har olika delmål uppnåtts om än med vissa förseningar orsakade av oklarheter i ryska prioriteringar, förberedelser och genomförande av deras egna åtaganden. Under år 2001 har förseningarna dock varit små jämfört med de under tidigare skeden i projektet.

Kunskapsspridning

Medverkan i internationella grupper med deltagare från andra givarländer ex vid konferenser och sammankomster i Haag men även vid de på svenskt initiativ startade Round Table Meetings i Moskva. Information om projektet har löpande lämnats inom Sverige till berörda myndigheter och departement. Goda kontakter har etablerats med ryska C-vapenmyndigheter på central, regional och lokal nivå.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Stöd till Ryssland för att förstöra ryska kemiska vapen som deklarerats under kemvapenkonventionen är en prioriterad åtgärd för Sverige och för EU som positivt bidrar till vår säkerhet. Projektet, som innebär ett direkt svenskt stöd till Rysslands CW-destruktion, har i förhållande till dess kostnader givit en mycket god återbäring i form av markant högre internationell profil för Sverige inom detta område.

Projektet har även bidragit till att öka kommunikationen mellan ryska militära myndigheter och det civila lokala och regionala samhället, något som ligger i den svenska ambitionen att verka för ett

öppnare samhälle. Genom att goda kontakter etablerats med den högsta ledningen för de ryska kemvapenmyndigheterna har svenska myndigheter och departement fått en god insyn i och förståelse för de problem som ryska myndigheter möter för att uppfylla sina åtaganden enligt kemvapenkonventionen.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet är avslutat.

5.6 Analytiker på Utrikesdepartementet (E1724)

Projektledare: Helén Jarlsvik
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektets medarbetare har arbetat på Utrikesdepartementets enhet för europeisk säkerhetspolitik med frågor som berör den europeiska säkerhets- och försvarspolitiken (ESDP), företrädesvis civila och konfliktförebyggande frågor. Målet har varit att stötta Utrikesdepartementet i förberedelserna inför och arbetet under det svenska EU -ordförandeskapet.

Genomförda aktiviteter

Projektets medarbetare har författat flertalet av de civila och konfliktförebyggande dokument som förhandlades i EU under det svenska ordförandeskapet och har bistått den svenske ordföranden i EUs civilkommittén, i det multilaterala förhandlingsarbetet i Bryssel och med de bilaterala konsultationer som genomfördes mellan mötestillfällena. Därtill har traditionella departementsuppgifter såsom författande av tal, underlagspromemorior, motionssvar och instruktioner genomförts.

Som avslutning på ordförandeskapet arrangerade projektet "Analytiker på Utrikesdepartementet" tillsammans med projektet EUROKRIS ett uppsummeringsseminarium där ESDP-handläggare från UD, Försvarsdepartementet och EU-representationen deltog för diskussioner kring frågor som varit aktuella under ordförandeskapet. Diskussionen kretsade även kring framtida utmaningar för EU och Sverige.

Framkomna resultat/slutsatser

Projektet genererade inga traditionella forskningsresultat/slutsatser utan projektet bidrog i mycket hög grad till det operativa arbetet på Utrikesdepartementet i denna fråga.

Kunskapsspridning

Projektet har spridit kunskap till uppdragsgivaren genom medarbetarens direkta deltagande i departementets arbete, men har endast indirekt bidragit till spridning av kunskap till allmänheten och andra forskningsinstitut genom de politiska dokument som tagits fram.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektets stöd till Utrikesdepartementet inför och under det svenska ordförandeskapet bidrog till att civil krishantering och konfliktförebyggande blev två stora framgångar för Sverige.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Fortsättning är ännu inte överenskommen.

5.7 Granskning av OSSE-data

(E1747)

Projektledare: Bengt-Göran Bergstrand,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Den databas som byggs upp inom projektet "Forsvarssatsningarnas utveckling" (4.5) innefattar även de forsvars-ekonomiska data som utväxlas inom OSSE som en förtroendeskapande åtgärd.

Sedan mitten av 1990-talet har FOI biträtt den Svenska OSSE-delegationen med underlag och deltagit i de årliga utvärderingskonferenser ("AIAM") som genomförs i Wien om de uppgifter som cirkulerats. Sedan 1997 har en workshop också genomförts i anslutning till dessa AIAM-konferenser.

Genomförande

Ett kompendium sammanställdes, och en workshop kunde genomföras i anslutning till AIAM -konferensen i Wien.

Framkomna resultat/slutsatser

I det nämnda kompendiet redovisades och granskades de forsvarsutgiftsdata som OSSE-länderna inrapporterat. Under åren har vissa OSSE-länder — delvis som ett resultat av de påpekanden som gjorts vid de workshops som genomförts — förbättrat kvalitén på de uppgifter som inrapporteras, medan vissa andra länders rapportering fortfarande lämnar en del att önska.

Kunskapsspridning

Det nämnda underlaget cirkulerades både till berörda svenska myndigheter och till samtliga OSSE-länders delegationer i Wien, först i form av ett kompendium, strax efter AIAM -konferensen i form av en CD-skiva, vilket således gjorde det lättare för OSSE-ländernas delegationer att

kunna sprida kompendiet till forsvars- och utrikesdepartement i sina hemländer.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Frågor om insamling och redovisning av forsvarsutgiftsdata har varit något av en svensk profilfråga, både inom OSSE men även inom FN. De insatser som gjordes ligger också helt i linje med svenska utrikespolitiska mål, om att stödja internationella organisationers arbete vad gäller förtroendeskapande åtgärder. Denna granskningsverksamhet har också mottagits med stort intresse av övriga OSSE-länder, och därigenom givit Sverige "goodwill".

Internationellt avtalsbundet projektarbete

Projektet bedrivs inte i någon form av samarbete. Dock redovisas resultatet i anslutning till Sveriges medverkan i OSSE.

Fortsättning

Inom ramen för projektet "Forsvarssatsningarnas utveckling" fortsätter insamling och viss bearbetning av de uppgifter som cirkuleras inom OSSE. Verksamheten inom projektet "Granskning av OSSE-data" fortsätter eventuellt under 2002 med annan finansiering.

5.8 ESDP

(E1795)

Projektledare: Helén Jarlsvik,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet "ESDP" har stöttat Utrikesdepartementet med analyser av EUs säkerhets- och forsvarspolitik (ESDP). Målet har varit att förse departementet med policy-relevanta analyser.

Genomförda aktiviteter

Projektet har genererat två FOI-Memon om EUs krishantering och relationen mellan EU och FOI.

Framkomna resultat/slutsatser

Truppbidragarkommittén, civilkommittén och COWEB har alla relativt oklara mandat och modaliteter i den operativa fasen av EUs krishantering. Kommitteernas mandat och modaliteter skulle kunna utvecklas för att bättre täcka behov såsom sakkunskap, effektivitet och insyn.

Europeiska unionen kan stödja FN vid krishantering, bl.a. genom sin snabbinsatsförmåga, sina goda kunskaper om och starka engagemang för närområdet (även vissa f.d. koloniala områden), sina goda möjligheter att driva fram en nödvändig kapacitetsutveckling och stärka andra, mer resurssvaga, regionala krishanteringsaktörer. Sannolikt kommer emellertid det mer långsiktiga konfliktförebyggande arbete som EU bedriver genom bl.a. utvecklingssamarbete och handel att utgöra ett viktigare bidrag till världsfreden.

Kunskapsspridning

Projektet har spridit kunskap till uppdragsgivaren genom det skriftliga underlag som har producerats inom projektets ram och genom den kontinuerliga dialog som förts med uppdragsgivaren. Inom ramen för Kompetensgrupp ESDP har också en seminarierie för Regeringskansliets personal kring aktuella forskningsresultat etablerats. Detta för att säkerställa att forskningsresultatet kommer in i policyprocessen.

Kunskapsöverföring till allmänheten och andra forskningsinstitut har bl.a. skett genom att projektet har deltagit i en seminarierie, som UI har arrangerat, på temat EUs civila krishantering.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektet har genomfört analyser av frågeställningar som är av stor vikt för departementet, men som dess ordinarie

handläggare inte har haft möjlighet att fördjupa sig i.

Internationellt avtalsbundet projektsamarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektets framtid har ännu inte fastställts.

6 Projektvisa beskrivningar av genomförd verksamhet inom övriga beställningar för Forsvarsdepartementet

- 6.1 Medverkan i utredning om materielförsörjning (E1725)
Projektledare: Fredrik Lindgren,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Materielförsörjningsutredningen (Fö 2000:03) redovisade i februari 2001 förslag på utvecklings- och effektiviseringsåtgärder vad gäller materielförsörjningen för det militära försvaret. Projektet omfattade medverkan som sekreterare i utredningen.

Genomförda aktiviteter

Under 2001 tog utredningen fram ett avvägt förslag på åtgärder för att utveckla och effektivisera materielförsörjningen till det militära försvaret.

Framkomna resultat/slutsatser

Utredningen överlämnade i februari 2001 sitt delbetänkande "Forsvarsmateriel på nya villkor" (SOU 2001:21) vilket innehåller ett antal förslag på hur Sveriges materielförsörjning bör förändras. Till dessa åtgärder hör att understryka den strategiska förändringen, införa en beslutsprocess med flera steg, göra regeringens ledning mer aktiv, utveckla roller och

samarbetsformer, förstärk studieverksamheten, skärpa hanteringen av osäkerheter och risker, utveckla upphandlingsformer, stärka förmågan till internationellt samarbete, agera med industripolitiskt perspektiv samt att satsa på tidiga faser och höjd produktivitet.

Kunskapsspridning

Utredningen har i sina många diskussioner med berörda departement, försvarsmyndigheter och industrier skapat ökad medvetenhet om och samsyn i centrala frågeställningar inom området samt förankrat åtgärdsförslagen.

Slutlig redovisning skedde i utredningens slutbetänkande.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Utredningens arbete har dels lagt en grund för en samlad strategi för Sverige inom området materielförsörjning till det militära försvaret, dels utgjort underlag för åtgärder riktade till berörda myndigheter.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekom inte.

Fortsättning

Medverkan i Materielförsörjnings-utredningen avslutades i och med att utredningen la fram sitt slutbetänkande i februari 2001.

7 Projektvisa beskrivningar av genomförd verksamhet inom övriga beställningar för Forsvarshögskolan

7.1 Undervisning FHS

(E 1755))

Projektledare: Jan Knoph

FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Krigets orsaker, den säkerhetspolitiska framtiden för EU, USA och Ryssland, de ryska militärdoktrinerna, BC-vapen och problem därmed var teman som behandlades till stöd för Fortsättningskursen i Säkerhetspolitik och Strategi för Chefsprogrammet vid FHS.

Genomförda aktiviteter

Seminarier och föreläsningar genomfördes på ovan nämnda teman.

Framkomna resultat/slutsatser

Brott mot C-vapenkonventionen konstaterades.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Att de som genomgått Chefsprogrammet vid FHS inte bara fått ökade kunskaper i Säkerhetspolitik och Strategi, utan också har fått kontakt med lite av den försvarsforskning som genomförs vid FOI gör dem bättre rustade för en mer kvalificerad omvärldsbedömning.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektets fortsättning ännu inte fastställd.

8 Projektvisa beskrivningar av genomförd verksamhet inom övriga beställningar för Svenska institutet

8.1 Rule of Law, Rechtsstaatlichkeit and Society in the Baltic Sea Region

(E1647)

Projektledare: Jan Knoph,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

"Rule of law, Rechtsstaatlichkeit and Society in the Baltic Sea region" är ett forsknings- och nätverksprojekt som syftar till att i samhället skapa förståelse för nämnda begrepps roll i regionens demokratiska och ekonomiska utveckling. Deltagare är seniora och yngre forskare från Estland, Polen, Ryssland och Sverige. De yngre forskarnas deltagande i projektet har även karaktären av utbildningssamarbete (doktorandutbildning).

En förgrundsgestalt inom den internationella affärsrätten uttryckte investerarnas syn på samhällen där *rule of law* inte iakttas med orden *where law is absent, business inevitably suffers*. Denna aspekt är central för de tre Estlands, Polens och Rysslands möjligheter till att dra till sig tillräckligt med utländska investeringar för att överbrygga de sociala problemen under den postsovjetiska transformeringsprocessen. Polen, som bland dessa länder varit mest framgångsrik i omställningen till marknadsekonomin, har i år skakats av rapporter om omfattande korruption.

Under en följd av år har vi i Sverige sett de rättsstatliga värdena såsom ideologiskt ohotade. Efter sommarens kravaller i Göteborg och höstens terrordåd i USA har andra sidor av samhällena visats. Termer såsom säkerhet, effektivitet och bekämp-

ning används nu vitt utan att alltid avvägas mot de rättsstatliga principerna.

I USA har Bush-administrationen lagt fram en antiterroristakt, som ger polisen rätt att på obestämd tid kvarhålla utlänningar på bara misstanken att dessa utgör säkerhetshot. Akten upphäver *habeas corpus* principen (rätten att skyndsamt få en rättslig överprövning av ett polisiärt frihetsberövande), en grundstomme i common law som sedan medeltiden tillerkänt allmogens rätt till frihet.

Storbritannien, som är rättsligt bunden av Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, har i samma syfte begärt om undantag från konventionen. Ett annat lagförslag har framlagts, som skyddar amerikansk trupp mot åtal i den nyinrättade internationella straffrättsdomstolen (ICC, International Criminal Court, som har att övervaka iakttagandet av mänskliga rättigheter och övergrepp i krig och konflikt), genom att tillåta varje form av amerikansk fritagningsaktion mot domstolen. Rättsstatligheten har åter kommit i fokus såsom en förutsättning för demokrati, alltså för det samhälle som ska försvaras.

Genomförda aktiviteter

Två yngre ester har under sin tid vid FOI genomfört komparativa undersökningar av svenska och estniska institutioner för rättsstatlighet och demokratiskt styre. Resultaten rapporterades och godkändes i (estnisk) akademisk ordning. En doktorand kom igång med sin doktorsutbildning i Sankt Petersburg vid dess universitets juridiska fakultet och studerar den ryska statliga makten, dess reglering och funktion.

Den polska delen av projektet som omfattade Ryssland har under året vilat, på grund av att den polske doktoranden bytte inriktning innan han hann tillägna sig

anslaget. I stället pågår ett tätt samarbete med en doktorand i Sankt Petersburg.

Framkomna resultat/slutsatser

Hittills har projektet resulterat i två längre artiklar på engelska, två långa på estniska och en kortare på ryska, samt ett antal föreläsningar i Estland och Sverige.

Kunskapsspridning

I Sverige sker kunskapsspridningen via andra projekt vid FOI, i övriga samverkande länder sker den via de inblandade universiteten. En bok om de demokratiska omdaningarna i Sovjetunionen/Ryssland som producerats för den

engelskspråkiga marknaden torde kunna tryckas inom ett halvår. Projektledaren höll i anslutning till att han promoverades till hedersdoktor i Tallinn en allmän föreläsning om "Social engineering and laissez-faire in law".

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte

Fortsättning

Forskningsprojektet har av Svenska Institutet i ordinarie ansökningsomgång beviljats nya anslag för år 2002.

Rapporter och annan kunskapsöverföring

Vetenskapliga och metodrapporter

Författare	Titel	Rapp.nr	Uppdr.nr
Castenfors K.	Diagnosing crisis management. Presentation of an instrument for diagnostic observation and inquiry into peacetime social crises.	FOI-R--0028--SE	A1162
Jervas G., Dennis I., Conroy R.	New technology as a threat and risk generator.	FOI-R--0024--SE	E 1156
Oldberg I.	Kaliningrad. Russian exclave, European enclave.	FOI-R--0134--SE	A1101
Sundberg A.	Frankrike, Storbritannien och EU:s militära krishantering. En jämförelse av budskapet i franska och brittiska officiella anföranden under 1999-2000.	FOI-R--0107--SE	A1103

Övriga rapporter

Författare	Titel	Rapp.nr	Uppdr.nr
Arbman G., Danielson G., Dörfer I., Rydqvist J., Stenholm L., Unge W., Wigg L.	Rysk-amerikanska kärnvapenrelationer - Förändring och kontinuitet.	FOI-R--0113--SE	A1107, A6123
Asplund P.	Alternativ finansiering av försvarsmaktens resurser. Exemplifierade av områdena helikopterlogistik, helikopterträning och fartygsunderhåll.	FOI-R--0227--SE	A 1180
Asplund P., Karpaty P.	Privat- offentlig samverkan inom det svenska försvaret. Aspekter, förutsättningar och effekter vid ett gemensamt helikopterutbildnings- och simulatorcentrum.	FOI-R--0057--SE	A1180
Axelson M.	Defence Industry Shift - from manufacturing to services.	FOI-R--0125--SE	A1143
Axelson M., Lindgren F.	Internationella samarbetsmönster hos försvarsindustrin i Sverige.	FOI-R--0225--SE	A 1143
Eriksson N.B., Finnheden G., Johansson J., Moberg Å.	Försvarssektorns totala miljöpåverkan - inledande studier.	FOI-R--0033--SE	E1152
Foghelin J.	Europeisk krishantering. Kompletterande kommentarer till och OH-bilder från en offentlig utfrågning i försvarsutskottet rörande civil och militär krishantering inom Europeiska unionen, den 19 december 2000.	FOI-R--0073--SE	X4201
Foghelin J.	Kortfattad reserapport från "The globalization of the defence industry policy implications for NATO and ESDI", London, 2001-01-29--30.	FOI-R--0094--SE	X4201
Foghelin J.	The will of the western powers to participate in peace support operations. Speech held at the conference "Conceptual dimension - martial ecologies towards a new regime of strategic knowledge" at Tel Aviv University, Israel, 28 May	FOI-R--0112--SE	X4201
Foghelin J.	Swedish defence reform. Speech held at IISS, London. 2001-05-25.	FOI-R--0157--SE	X4201
Foghelin J., Dörfer I.	Kortfattad reserapport från besök i USA (Washington DC och New York) 2001-02-26--03-02.	FOI-R--0092--SE	X4201
Furustig H., Ljunggren B., Unge W.	Skydd mot strategisk vilseledning. Del 1: Definitioner, metoder, diskussioner.	FOI-R--0294--SE	I0025

Grennert J.	En strategisk allians? Förutsättningar för samarbete mellan privat och offentlig sektor för hantering av IT-hot.	FOI-R--0076--SE	A1154
Grennert J., Tham M.	IT-hot och EU. Var och hur hanteras frågan?	FOI-R--0144--SE	A1154
Hedvall M.	Kriterier för framgångsrik forsknings-, utrednings- och konsultverksamhet - fem exempel.	FOI-R--0242--SE	10117
Jonson P.	Reserapport från tjänsteresa till Indien 13-20 juni 2001.	FOI-R--0164--SE	A1107
Jonson P.	Marinstridskrafterns roll vid militära krishanteringsinsatser.	FOI-R--0211--SE	A 1118
Kiesow I.	Kinas nya stora språng: WTO	FOI-R--0022--SE	A 1104
Kiesow I.	Ballistic missile defence in Asia.	FOI-R--0095--SE	A1104
Lindberg M., Lökvist A.-L., Wulff P.	Handlingsvägar för befolkningsskyddet.	FOI-R--0216--SE	A1165
Ljung B., Malminen J., Backström B.G., Ternblad S., Eriksson E.A., Wiss Å., Ödlund A., Leijonhielm J., Unge W., Oldberg I., Vendil C., Pålman Å., Granholm N., Foghelin J.	Aspects of the Kosovo Operation March-June 1999.	FOI-R--0070--SE	A1101
Moberg H., Rindstål P.	Reserapport från MORS Workshop on analysis of urban warfare 2-4 oktober 2001.	FOI-R--0259--SE	I0101
Norberg P.	Russia's policy vis-à-vis Georgia: Continuity and Change.	FOI-R--0168--SE	A1101
Rydqvist J.	Robotförsvar som symbol och vapen. ABM, NMD och TMD i USA och Ryssland.	FOI-R--0072--SE	A1107,E1675
Törnqvist S.	Årsrapport 2000 för FOAs forskning inom FoT-område Försvarsforskning för regeringens behov.	FOI-R--0001--SE	X4101
Ödlund A.	Psykisk stress i samband med internationella insatser En översiktlig beskrivning av problemområdet.	FOI-R--0044--SE	E 1121

Konferensbidrag

Författare	Titel	S.nr	Uppdr.nr
Finnveden G., Potting J.	Eutrophication - Aquatic and Terrestrial - State-of-the-Art. An International workshop on life cycle impact assessment sophistication. EPA/600/R-00/023, July 2000, pp. 76-81.	FOI-S--0003--SE	
Hedberg L., During Åhs C., Eriksson B., Jungmar M.	Dematerialisation in the defence sector.	FOI-S--0038--SE	A 1144

FOI Memo

Titel	DNr	Uppdr.nr
Snabbstudie av terrorattacken mot	2001/3102	A1101
The US and Baltic Nato Enlargement	2001/2299	A1102
National, European or Transatlantic Defence?	2001/2300	A1102
Arrangemang för samråd och deltagande i EU:s krishantering för tredje land	2001/2408	A1103
Strategic concept for the EU - Problems and possibilities	2001/2408	A1103
Ömsesidig misstro USA-Kina om militära avsikter	2001/3713	A1104
Utvecklingen i Makedonien - implikationer för Sverige	2001/2570	A1115
Delstudie NEO Sveriges legala och politiska möjligheter att genomföra evakuering	2001/1178	A1165

Analys av svenskt policypapper kring fredsfrämjande verksamhet	2001/1178	A1165
The role of the military and intelligence in combating terrorism	2001/1178	A1165
Special forces in international operations	2001/1178	A1165
Handlingsvägar för befolkningsskyddet	2001/2378	A1165
Delrapport från projekt försvarsplanering	2001/98	E1160
Försvarspolitiskt Östersjöbedömning och Strategiska bedömandegruppen	2001/4168	X4201
Att ingripa tidigt i en konflikt. Strategiskt Forum	2001/1949	